STUDENTFÖRENINGEN

VERDANDIS SMÅSKRIFTER.

228.

Susan Anthony.

Kvinnorösträttens historia i främmande länder

i kortaste sammandrag

av

ANN MARGRET HOLMGREN

f. Tersmeden.

1 Kr.

STOCKHOLM ALBERT BONNIER

STUDENTFÖRENINGEN VERDANDIS SMÅSKRIFTER. 228.

KVINNORÖSTRÄTTENS HISTORIA I FRÄMMANDE LÄNDER

I KORTASTE SAMMANDRAG

AV

ANN MARGRET HOLMGREN

F. TERSMEDEN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Använd Litteratur.

S. Anthony: History of Woman Suffrage vol. I—IV.

Ida Husted Harper: Susan Anthony vol. I—III.

Anna Howard Shaw: A. Pioneer.

Dagmar Hjort: Kvinderetsbevægelsen i Nord Amerika.

Bertha Mason: The Story of the Womens Suffrage Movement.

Millicent Garrett Fawcett Womens Suffrage.

Womans Place in Hindu Religion.

Woman suffrage in Practice I. W. S. A. 1913.

Alice Zimmern: Womens Suffrage in Many Lands 1910.

Auguste Kirchhoff: Zur Entwicklung der Frauenstimmrechtsbewegung.

Was die Männer Finlands vom Frauenstimmrecht sagen.

F. Buisson: Le vote des femmes.

Marie de la Hire: Les Femmes Françaises.

Reports of Conference I. W. S. A. 1908 Amsterdam, 1909 London, 1911 Stockholm, 1913 Budapest.

Aga Khan India in Transition.

The college evening of the thirty-eights annual convention of the N. A. W. S. A.

Använda tidningar och tidskrifter.

Jus Suffragii 1907—1912.

Votes for Women.

The Common Cause.

Zeitschrift für Frauenstimmrecht.

Die Frauenbewegung.

Die Frau im Staate.

La Française.

Le Journal.

The Woman's Voice Sidney.

The Womans Journal.

Rösträtt för kvinnor.

Hertha.

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1919

INNEHÅLL.

1. Amerikas Förenta stater, 1700-talet 5
2. Antislaverikongressen i London 7
3. Rösträttsrörelsen begynner 9
4. Susan B. Anthony inträder. Blir rörelsens Napoleon.... 12
5. Kriget för slavarnas befrielse 15
6. Den nationella kvinnorösträttsföreningen 17
7. Wyoming och dess exempel.... 18
8. England före 1867.... 20
9. John Stuart Mill för fram frågan 22
10. Rörelsen organiseras 25
11. Frågan i parlamentet.... 25
12. Nytt hopp och nya besvikelser 27
13. Suffragettrörelsen 28
14. Antisuffragiströrelsen.... 29
15. N. U:s Valtaktik.... 30
16. Mr Asquiths motstånd fortfar 31
17. Kriget förändrar förhållandena 32
18. Tyskland 35
19. Rörelsen organiseras 37
20. Kvinnornas krav förbises 38
21. Österrike 39
22. Galizien 41
23. Böhmen 42
24. Ungern.... 43
25. Serbien.... 44
26. Bulgarien 45
27. Rumänien.... 45
28. Polen.... 46
29. Ryssland 46
30. Holland.... 48

31. Belgien 49
32. Frankrike före 1800-talet 51
33. Under Napoleonernas tid och senare 53
34. På 1900-talet 55
35. Schweiz 57
36. Italien 58
37. Portugal 59
38. Spanien 60
39. Turkiet, Grekland och Montenegro 60
40. Canada 61
41. Sydafrikanska unionen 61
42. Australien, Nya Seeland 63
43. Australiska unionen 63
44. Kvinnorösträttens verkningar 65
45. Asien, Indien 66
46. Persien 69
47. Kina och Japan 69
48. Söderhavsöarna 72
49. Palestina 72
Slutord 72

1. Amerikas Förenta stater, 1700-talet.

De franska filosofernas idéer om människorättigheter, jämlikhet och frihet m. m. slogo rot i Amerika och utgjorde det bärande grundlaget för det nya amerikanska statssamhälle, som uppstod i och med oavhängighetsförklaringen, som förkunnades i Philadelphia 4 juli 1776. I denna förklaring heter det: »Vi hålla för självklara dessa sanningar: att alla människor äro skapade till likar, att de av sin skapare äro begåvade med vissa oförytterliga rättigheter» o. s. v.

De amerikanska revolutionsmännen, liksom senare de franska, menade emellertid, när de talade om människorättigheter, endast mäns rättigheter. På kvinnornas tyckas de inte ha tänkt. Ett lysande undantag i Frankrike utgjorde dock Condorcet[1] som 1790 i le Journal de la société de 1789 n:r 5 förfäktar den meningen att antingen har

[1] F. 1743 d. 1794, markis, matematiker, president i lagstiftande församlingen och i konventet.

ingen mänsklig individ några verkliga rättigheter eller också ha alla samma rättigheter, och att den som röstar emot en annans rättigheter, vilken dennes religion, färg och kön än är, han har i och med det avsvurit sig sina egna.

Det fanns emellertid kvinnor i Amerika, liksom i Frankrike och England som genast kände det kränkande i att vara uteslutna från människorättigheterna och som protesterade. 1787 ingåvo amerikanska kvinnor en petition till kongressen om lika medborgarrätt och politisk rösträtt för alla amerikanska kvinnor.

I Frankrike bemöttes Nationalförsamlingens proklamation av människorättigheterna av Olympe de Gouge, som utgav en »Förklaring av kvinnans och medborgarinnans rättigheter». Hon insände även en petition från franska kvinnor vari det heter: »Kvinnan är född fri och med samma rättigheter som mannen — — — Målet för varje politiskt samhälle är att bevara kvinnans och mannens naturliga och omistliga rättigheter — — — Författningen är ogiltig när flertalet av de individer som utgöra nationen inte har varit med om att ge den.»

I England framträdde på revolutionstiden en kvinna, Mary Wollstonecraft, vilkens ord fingo ett mycket stort inflytande på kvinnor och män både i England och Amerika. Hon utgav 1792 »Försvar för kvinnornas rättigheter», vari hon säger att kvinnorna betraktas på muhammedanskt vis endast som kvinnokönet och inte som en del av mänskligheten, vilkens heliga kännemärke är förnuft och förmågan att fullkomna sig. Hon visar att förrän kvinnorna fått tillfälle att utveckla sina gåvor och kunskaper kunde man ej säga vad som passade för deras natur. Och hon framställer begäran om politiska rättigheter för kvinnan.

I Amerika förfäktar Mercy Olis Warren energiskt den meningen i »den amerikanska revolutionens historia» att »människorättigheternas principer skola gälla för kvin-

nor lika väl som för män». Och flera framstående kvinnor protestera i ganska märkliga brev till sina vänner bland politikerna mot att kvinnorna blivit uteslutna från de utfärdade människorättigheterna.

---

2. Antislaverikongressen i London.

Rörelsens inledning.

Rörelsen för kvinnans politiska rösträtt, i Amerika såväl som i England, kan sägas härleda sig från en episod vid antislaverikongressen i London 1840. De amerikanska antislaveriföreningarna voro inbjudna och hade sänt sina främsta medlemmar som delegerade. Föreningarna i Pensylvanien och Massachusetts hade valt kvinnliga delegerade. Bland dessa voro två kunskapsrika unga fruar, de sedermera världsbekanta och beundrade frihetskämparna Elizabeth Cady Stanton och Lucretia Mott.

Engelsmännen hade inte tänkt sig möjligheten av kvinnliga delegerade och förskräcktes vid deras ankomst. Enligt engelskt skick och bruk var yttranderätt i en offentlig församling inte medgiven kvinnor. De kvinnliga delegerade uppmanades för den skull genast att nedlägga sina mandat. Härpå svarade Lucretia Mott att de inte frivilligt kunde avsäga sig sitt mandat av hänsyn till de föreningar som hade sänt dem.

En livlig debatt utspann sig. De ledande amerikanerna försvarade kvinnorna med talande skäl. »De ha gått i spetsen med fanan och männen ha följt efter.» »De antislaveriföreningar som uppträda med största duglighet och energi äro otvivelaktigt de som styras av kvinnor.» »Vi skulle aldrig mer kunna be Massachusetts kvinnor om hjälp, om vi nu sveke dem» o. s. v.

Männen visste hur oumbärliga kvinnorna hade varit och hur tappert de hade delat faror och mödor med dem i aboli-

tioniststriden[1] ända från dess början. Redan 1790 när Benjamin Franklin[2] bildade den första antislaveriföreningen hade kvinnor suttit i styrelsen. Ledarna voro därför ingalunda sinnade att böja sig för gammal engelsk fördom.

Motståndarna, bland vilka även voro några amerikanska präster, togo sin sista tillflykt till att det vore stridande mot den allsmäktiges vilja och bud om kvinnor deltogo i kongressen, och anförde bibelns ord till stöd för sin mening. Slutet blev att kvinnorna utröstades med stor majoritet, och hänvisades att ta plats på sidoläktarn bakom ett galler.

De fingo gott sällskap där, ty när de amerikanska antislaveriföreningarnas ordförande, den främste ledaren av hela abolitioniströrelsen William Lloyd Garrison[3] anlände till kongressen efter denna debatt, vägrade han att inta sin plats och att delta i kongressens förhandlingar på grund av beslutet rörande de kvinnliga delegerade. Hans rättskänsla var sårad. Den store vältalaren avstod från ordet och satte sig med kvinnorna som stum åhörare bakom gallret, under kongressens tio dagar.

Händelsen väckte oerhört uppseende. I England öppnade den ögonen för att tyranni mot kvinnorna verkligen existerade. I Amerika fann man med ens att praktiska åtgärder för kvinnornas frigörelse voro av nöden.

När mrs Stanton och mrs Mott gingo från mötet första kvällen, upprörda över den förolämpning som drabbat alla kvinnor genom vad som inträffat, kommo de överens om att vid sin hemkomst till Amerika inbjuda till ett offentligt möte för kvinnornas rättigheter.

Denna händelse var inledningen till den väldiga kvinno-

[1] Antislaveristriden.

[2] Amerikansk statsman, f. 1706 d. 1790.

[3] Entusiastisk agitator för slavarnas befrielse, stiftare av Amerikanska antislaveriföreningen, f. 1804 d. 1879.

saksrörelse, med åtföljande rösträttsrörelse, som spred sig över Amerika och England och vidare till hela den civiliserade världen.

---

3. Rösträttsrörelsen begynner.

Återkomna till Amerika började dessa behjärtade kvinnor genast verka för kvinnans rätt och för hennes politiska rösträtt. Men mötesplanen realiserades först 1848 då ett möte i Seneca Falls ägde rum, vid vilket kvinnor för första gången framställde sin fordran på politisk rösträtt.

Efter mönstret av Amerikas frihetsförklaring hade de formulerat en deklaration om kvinnans fri- och rättigheter som sedan blev grundvalen för den amerikanska kvinnorörelsen.

I likhet med amerikanernas 18 anklagelsepunkter mot kung Georg av England för hans försyndelser mot Amerika hade de nu uppsatt 18 anklagelsepunkter mot männen, vilka utmynnade i följande uttalande: »I betraktande av kvinnornas politiska rättslöshet, deras förnedring i socialt och religiöst avseende, i betraktande av ovan anförda orättfärdiga lagar, och emedan kvinnorna känna sig undertryckta och berövade sina heligaste rättigheter, fordra vi att de ofördröjligen skola få tillgång till de rättigheter som tillkomma dem som medborgare i Förenta staterna.»

I tolv resolutioner, författade och framlagda av mrs Stanton, hävdades för första gången på ett offentligt möte kvinnornas likaberättigande med männen. Samtliga resolutioner antogos enhälligt så när som på den nionde som fordrade rösträtt för kvinnorna. Den uppnådde endast en knapp majoritet fastän mrs Stanton understödd av Frederick Douglass[1] energiskt hade framhållit att

[1] En förrymd mulattslav som blev den svarta rasens främste kämpe i abolitioniströrelsen.

endast genom rösträtten kunde kvinnorna skaffa sig de andra rättigheterna.

De amerikanska kvinnorna hade mod att från första stund uppställa ett rent och klart program utan alla bemödanden att tillmötesgå den allmänna opinionen. De fordrade allt som blivit begärt av de längst gående i kvinnorörelsen. Kvinnorna hade kämpat för slavarnas befrielse i tiotal år och stött sig på principerna om människorätt, rättfärdighet, jämlikhet och frihet. Nu tillämpade de samma argument som avgörande även för kvinnor.

Motståndet blev våldsamt. Männen vredgades. Många förbjödo sina hustrur att delta i mötena. Prästerna predikade häftigt emot kvinnornas frigörelse och åberopade bibeln. Och pressen sökte att med grova skymford dränka hela saken i en flod av hån och åtlöje.

Och dock hade den store Abraham Lincoln[1] »den förste amerikanen» långt förut yttrat »att alla som bidraga till att bära bördorna skola dela regeringens privilegier. Följaktligen anser jag att alla vita som betala skatt eller bära vapen skola ha rösträtt, och kvinnorna ingalunda uteslutas.» Hans vidsynta uppfattning delades inte av flertalet män. Och inte heller domaren Hurlbuts i hans på trettiotalet utgivna stora arbete om människans rättigheter däri han talade för kvinnans politiska rösträtt.

När nu kvinnorna började uppträda offentligt och tala för sin sak utsattes de för oerhörda förolämpningar. Men intet kunde hejda dem. Frigörelsegnistan hade blivit tänd i ett fåtals hjärtan och framkallade en löpeld som varken kunde stäckas eller släckas. Möte efter möte gick av stapeln på skilda håll.

1848 bildades den första och ganska obemärkta kvinnliga rösträttsföreningen av en liten grupp kvinnor i Ontario. De sände en petition om rösträtt för kvinnor till den lagstiftande församlingen. Petitionen blev utskrattad och

[1] President i Förenta staterna, f. 1809 d. 1865.

lades till handlingarna. Ännu flera år därefter mottogos i pressen alla petitioner och resolutioner om rösträtt för kvinnor med löje. 1849 inlämnade Lloyd Garrison också en petition om rösträtt för kvinnor. Och med den började det otal av petitioner och motioner som sedan dess vartenda år ha behandlats i Förenta staternas lagstiftande församlingar, i författningskonventen och i kongressen.

1850 bildades en Kvinnorättsförening i Boston. Ett representativt möte i Worcester samma år blev det första landsmötet för kvinnorätt. Bland inbjudarna till detta möte var Lloyd Garrison. Han uttalade att han betraktade kvinnornas sak som den betydelsefullaste i människosläktets historia. Wendell Phillips framlade en mängd resolutioner av ungefär samma innehåll som Seneca Falls-resolutionerna, men uppsatte som första punkt fordran på politisk rösträtt för kvinnan som grundvalen och garantien för alla andra rättigheter.

Detta möte framkallade en mycket uppmärksammad artikel i Westminster Review i England. Artikeln troddes skriven av John Stuart Mill, men hans en gång blivande hustru, mrs Taylor, var författaren.

Kvinnorättsföreningen höll sitt årsmöte i Philadelphia 1853. Deltagarna voro till stor del kväkare, vilka varit de första att omfatta kvinnosaksidén. På detta möte avhandlades huvudsakligen bibelns ställning till kvinnans offentliga uppträdande.

Garrison framhöll som sin mening att man och kvinna äro lika för Guds ögon och att böcker härvidlag ingen betydelse hade. Bibeln kunde användas till stöd för upprätthållandet av varje slag av tyranni. Med bibelcitat hade varje önskad reform blivit bemött.

Han genomdrev en resolution vari det heter: »Vad än någon bok kan lära, så kan dock ingen människas rättigheter vara beroende eller bestämmas därav, men alla män-

niskor ha samma absoluta, medfödda och ofrånhändliga rättigheter utan hänsyn till kön, ras eller breddgrad.»[1]

Samma år begära kvinnor i Massachusetts att få delta i valet av medlemmar i författningskonventet[2] som skulle revidera författningen »på det att inte författningen måtte bli ett uttryck endast för den manliga befolkningens vilja». Det beviljades icke.

Som prov på att kvinnornas agitation icke var utan verkan på de lagstiftande församlingarna kan nämnas att ett lagförslag om rösträtt för kvinnor som behandlades 1857 i Ohio antogs i representanternas hus men föll i senaten med 44 röster mot 44. Ungefär samma öde hade drabbat frågan i Nebraska två år förut. 1882 fick den majoritet i båda kamrarna men föll sedan i folkomröstningen.

---

4. Susan B. Anthony "Amerikas grand old woman" inträder. Blir rörelsens Napoleon.

I början av femtiotalet inträder miss Anthony i kvinnorörelsen och blir snart och för alltid huvudfiguren i kvinnornas rösträttsrörelse. Det är hon som planlägger och till största delen leder hela agitationen inom denna rörelse i Förenta staterna i mer än femtio års tid under oavbruten, intensiv verksamhet intill sin död 1906 vid 86 års ålder.

Hon var av naturen sällsynt lyckligt utrustad för att bära en så oerhörd börda som ledningen av en alldeles ny rörelse, som hade att bekämpa inte blott urminnes hävd och fördom utan även männens medfödda härskarvilja — och sist men icke minst den brist på utveckling

[1] I »Missouriförlikningen» hade kongressen satt gränsen för slaveriets utbredning till 36°30, nordlig breddgrad.

[2] Ungefär vart 20:de år revideras staternas lagar av en härtill utsedd kommitté som kallas författningskonventet.

och samhällsanda hos kvinnorna som voro den naturliga följden av långvarigt förtryck och instängdhet inom hemmets väggar.

Till ett sådant värv fordrades jättekrafter, både fysiska och andliga, och det hade hon. Hon var född i Massachusetts av utmärkta föräldrar som tillhörde kväkarnas religionssamfund. I ett sunt barndomshem på landet lärde hon sig strängt arbete, och vann där, jämte berghälsa, en stor praktisk duglighet. Goda bokliga kunskaper förvärvade hon också. Därtill var hon begåvad med ett sublimt mod, vilket var en oumbärlig egenskap i en strid, som denna, och en okuvlig energi som aldrig kunde förminskas av någon motgång. Hennes uthållighet var outslitligt seg. Slutligen ägde hon en outtömlig fond av humor, som kunde kasta ljusglimtar över de mörkaste punkter. Och hon var fullblodsoptimist och född organisator.

Med denna rika utrustning begav hon sig ut på den obrutna marken och genomplöjde hela landet med väckande föredrag, år efter år. Mrs Stanton skriver: »Det finns knappast en stad, om än så obetydlig, mellan New York och San Francisko där inte hennes röst har hörts.» Hennes färder voro ofta ytterligt ansträngande, och sträckte sig in i så otillgängliga trakter att det inte fanns väg. Och hon fördrog umbäranden av alla slag i hängivenhet för kvinnornas sak åt vilken hon skänkte sitt liv helt och fullt.

Med överlägset lugn tar hon emot de skarpaste hugg från predikstolarna och den gemenaste behandling av pressen liksom av allmänheten. Hon trotsar hjältemodigt råa mansgruppers våldsamma och skymfliga uppträdande mot henne på möten och gator och visar sig vuxen varje situation. Det slutar nästan alltid med att hon går segrande fram genom svårigheterna.

Kvinnorna vakna och sluta sig till rörelsen fastän deras möten förföljas och benämnas »hönsmöten». Snart äger

hon en hel stab av trogna och vältaliga följeslagare och medhjälpare. Bland dessa voro den snillrika, djärva och slagfärdiga »reformatorn» mrs Stanton som hade övertygat henne, som så många andra, om rösträttens betydelse, och den blida och ädla kväkarprästen Lucretia Mott. Om den senares inspirerade talargåva får man ett begrepp genom några ord av Douglass: »Få ögonblick sedan hon börjat tala, såg jag inte längre en kvinna framför mig utan ett upphöjt väsen, som bragte ljusets och kärlekens budskap från den oändlige till en värld som levde i mörker.» På de sista tiotalen år beledsagades Susan Anthony ständigt av rev. d:r Anna Shaw, vilkens vältalighet är känd även i Sverige.

Förutom den gigantiska agitations- och propagandaverksamheten för rösträtten hinner miss Anthony ta en mycket verksam del i abolitionsrörelsen såväl som i alla humanitära frågor som komma upp. Och hon redigerar en rösträttstidning och samlar och ordnar allt material till »Kvinnorösträttens historia i Amerika». Det blev ett verk i 4 digra volymer som hon och mrs Stanton utarbetade tillsammans med biträde av Ida Husted Harper m. fl. Susan Anthony dirigerade innehållet och mrs Stanton förde pennan.

Hon understödde även bildandet av centralorganisationen för alla länders rösträttsföreningar, den internationella rösträttsalliansen International Woman Suffrage Alliance, »I. W. S. A.», som bildades på ett möte i Berlin 1904 under hennes ordförandeskap och inom få år omfattade landsorganisationer från Förenta staterna och 25 stater inom samtliga världsdelar. Alliansen har sammanträtt vart fjärde år och genom sina kongresser, där kvinnor från alla länder mötts, utgjort en den kraftigaste hävstång i rörelsen.

När denna underbara kvinnas liv upphörde fanns ingen som ej erkände storheten i hennes karaktär. Pressen

var fylld av beundrande skildringar och tiotusentals människor defilerade förbi hennes kista för att ännu en gång få se de vördade dragen. Och hon har sedan allmänt blivit kallad det nittonde århundradets största kvinna utan att någon kunnat göra henne platsen stridig. Hon var en av de få i varje sekel vilkas namn är odödligt.

Kort före Susan Anthonys död firades hennes 86 års födelsedag med en stor fest. Hennes sista ord där till kvinnorna voro: »Failure is impossible» (att misslyckas är omöjligt). Dessa ord ha sedan blivit parollen för rösträttskämpande kvinnor i alla länder.

---

5. Kriget för slavarnas befrielse.

Det blodiga fyraåriga inbördeskriget mellan Nord- och Sydstaterna avbröt arbetet för kvinnans rösträtt. Kvinnorna hade i några tiotal år tagit en mycket betydelsefull del i antislaveriföreningens kampanj. Likaså i den med så stor risk förenade och vitt utbredda s. k. »underjordiska järnbanan». Det var en hemlig transportled från gård till gård, från person till person till hjälp för slavar som rymde från Sydstaterna till Canada, där deras frihet var beskyddad av engelska kronan.

Men kvinnornas iver att befria slavarna stannade inte vid det. Fyrahundra av västerns härdade nybyggarkvinnor gingo med i elden, förklädda till soldater. Och hundratusentals kvinnor gåvo all sin tid och sina pengar i de hjälpföreningars tjänst som kvinnorna på alla orter hade bildat för att skaffa mat och kläder åt soldaterna. De vårdade ömt de sjuka och sårade, och deras insats i striden rönte stort erkännande.

När kriget slutade 1865 och slaveriet samma år blev upphävt i alla Unionens stater upptogs frågan om negrernas

politiska frigörelse. Susan Anthony var en av de första som förklarade att negrerna borde få rösträtt. Men hon och kvinnosakens övriga ledare insågo genast att skulle negrerna, med massor av analfabeter[1] få rösträtt, men inte samtidigt kvinnorna, så bleve dessas ställning betydligt försämrad och deras förödmjukelse att vara rösträttslösa ännu djupare. De ombildade därför sin kvinnorättsförening till en »Likarättsförening» som begärde rösträtt för alla, negrerna såväl som kvinnorna.

Wendell Phillips, som stod i spetsen för agitationen för negrernas rösträtt, vädjade till kvinnornas högsinne och ädelmod och hemställde till dem att vid den förestående författningsrevisionen 1867 sätta in hela sin agitation till förmån för negrerna och tills vidare lämna kvinnornas rösträttsfråga åsido. Nu var »negerns timme kommen». Om 20 år, när författningen ånyo skulle revideras, då vore kvinnans tid inne.

Susan Anthony blev förtörnad över ett sådant förslag från den som i åratal hade talat varmt för kvinnans rösträtt, och motsatte sig det. Hon och flertalet kvinnor kände sig kränkta av att man ville neka landets egna döttrar samma rätt som man var villig att skänka afrikaner och den av amerikanerna föraktade negerrasen — mänsklighetens paria. Och hon framhöll att skulle endera parten ha rösträtt före den andra så skulle de upplysta vita kvinnorna gå före de okunniga negrerna, så sant intelligens och moralitet betyda något. Dessa kvinnor behjärtade också att negerkvinnorna skulle få lida av ett ökat herravälde hos sina brutala män.

Rösträttsstriden gick därefter på två linjer — den som fordrade kvinnornas rätt samtidigt med negrernas och den som endast begärde rösträtt för negrerna. På kvinnornas sida stodo några få framstående män, bland dem prästen Henry Ward Beecher. Hans uppfattning var att »nationen når icke sitt mål och kvinnorna nå icke sitt mål

[1] Icke läskunniga personer.

förrän det icke längre existerar någon skillnad mellan könen i avseende å medborgarrätt och medborgarplikt».

Kvinnornas rätt kom till korta. Negrerna fingo sin rösträtt, men inte kvinnorna. Och det kom senare att visa sig att kvinnornas farhågor varit befogade. Nya härar av motståndare växte fram. Negrerna ville inte bevilja rösträtt åt kvinnorna, som de ansågo »omogna» och kvinnornas rösträtt fördröjdes härigenom.

Men detta blev en ny och god drivkraft i kvinnornas rösträttsrörelse.

---

6. Den nationella kvinnorösträttsföreningen.

National Woman Suffrage Association.

En sammanslutning av alla kvinnorättsföreningar blev nödvändig för att arbeta för rösträtt och endast rösträtt. Den bildades 1869 i New York under ledning av mrs Stanton, som blev dess ordförande och Susan Anthony samt i närvaro av delegerade från 19 stater. Denna nationalförening har senare under Anna Shaws ledning antagit väldiga dimensioner med 200,000 medlemmar. Den tillhör I. W. S. A. sedan dess början. Samtidigt med att föreningen firade sin 40-årsdag 1908 bildades den första Männens förening för kvinnans politiska rösträtt. Ännu en stor rösträttsförening, »American Woman Suffrage Association» bildades ett halvt år senare än den nationella under ordförandeskap av Henry Ward Beecher. Fyra år efter den nationella föreningens bildande vågar Susan Anthony jämte 14 kvinnor försöket att helt enkelt gå och rösta på den grund att det 14:de tillägget till författningen, som gjorts för att befria negrerna, var så formulerat att det kunde tolkas som om kvinnorna hade rösträtt. Kunniga jurister styrkte kvinnorna i att de borde

anses röstberättigade. När valförrättaren tvekade att tillåta kvinnorna att rösta, lovade Susan Anthony att svara för alla kostnader för de eventuella följderna, och fick så rösta. Fjorton dagar därefter blevo samtliga kvinnor som hade röstat, ävensom valförrättaren, åtalade och dömda skyldiga, men fingo vistas på fri fot mot borgen. Miss Anthony fick hundra dollars böter men förklarade att dem ämnade hon inte betala. Hon krävdes heller inte sedermera.

---

7. Wyoming och dess exempel.

Äran av att vara den första stat i världen som beviljat samma politiska rättigheter åt kvinnorna som åt männen tillfaller Wyoming. Redan 1869, när Wyoming blev territorium hade det samma år givit kvinnorna rösträtt. Guvernören hade tvekat om han skulle underteckna en sådan lag eller ej. Hans tvivel förjagades emellertid av en massa kvinnor som beslutsamt infunno sig utanför hans hus och förkunnade att där ämnade de stå och vänta tills han hade undertecknat. Två år därefter framställdes förslag om att upphäva den beviljade kvinnorösträtten, men förslaget hindrades genom guvernörens veto. Sedan ha endast lovord om lagens verkningar försports.

När Wyoming 1889 begärde att bli upptagen som stat i Unionen, och framlade sin författning till godkännande av kongressen, gjordes där häftiga angrepp mot denna författning dels på grund av att kvinnor varit med som väljare till författningskonventet och dels på grund av att den gav kvinnorna politiska rättigheter. Debatten i frågan fördes i flera dagar. En av de delegerade försvarade kvinnorösträtten med att »kvinnornas rättigheter äro inskrivna i folkets hjärta, själ och sinne».

Den lagstiftande församlingen, som var samlad i Wyoming

anmodades att stryka kvinnornas rösträtt ur sin författning, men svarade telegrafiskt: »Hellre stå vi utanför Unionen i hundra år än vi gå in i den utan kvinnans rösträtt.» I slutvoteringen 26 mars 1890 segrade Wyomings begäran med 139 ja mot 127 nej.

Efter 25 års erfarenhet av reformens verkningar utfärdade representanternas hus i Wyoming en proklamation som sändes till de lagstiftande församlingarna i alla Unionens stater och territorier, liksom till alla andra stater i världen om fördelarna av att kvinnorna haft rösträtt och med yrkande att varje civiliserad stat på jorden måtte införa rösträtt för kvinnor. 1901 gjorde hela den lagstiftande församlingen samma uttalande.

I närvarande stund ha kvinnorna full politisk rösträtt och valbarhet i 15 av de Förenta staterna och endast rösträtt vid presidentval i 14 eller sammanlagt mer än hälften av samtliga stater. Dessa senare val äro i själva verket de mest politiska, då dessa val äro bestämmande för hela rikets inre och yttre politik för närmaste 4 år. 11,000,000 kvinnor ha nu denna rösträtt.

Staten Montana som beviljade kvinnor rösträtt 1914 har valt en lärarinna, Jeanette Rankin till sin representant i kongressen. Hon fick 7,000 röster mer än motkandidaten och åtnjuter högt anseende för kunskaper och duglighet.[1]

Även Nevada har insatt en kvinna i kongressen nämligen miss Martin, graduerad vid universitetet i Nevada och tennischampion i sin stat.

Det finns två sätt på vilka Amerikas kvinnor kunna få rösträtt, det ena är genom att ett tillägg göres till nationalförfattningen vartill fordras $^2/_3$ majoritet inom kongressen,

[1] Hon har bl. a. genomdrivit 8 timmars arbetsdag för män och kvinnor anställda i tryckerier och graveringsanstalter. Bevakar speciellt barnens intressen.

det andra är beslut av den lagstiftande församlingen inom varje enskild stat.

För saken har president Woodrow Wilson talat energiskt. Han anser kvinnorösträtten nödvändig både för nationens samling och för uppbyggandet av en ny och fredlig värld. Och han har sagt sig tro att om folken, särskilt kvinnorna, hade medbestämmanderätt i Europa skulle det säkert icke mera bli något krig.

Även mr Bryan har talat för saken och sagt att männen böra i eget intresse rösta för kvinnornas valrätt därför att de behöva kvinnors hjälp. Han var viss om att kriget skulle förmå tusentals män att rösta för saken, inte på grund av rättfärdighetskänsla utan emedan de behöva kvinnornas stöd för att stoppa militarismens välde.

Det var en stor besvikelse när frågan innevarande år föll i kongressens senat på 2 röster. Så mycket större blev glädjen när representanternas hus 22 maj beviljade kvinnorna full rösträtt och senaten 4 juni med 56 röster mot 25 gjorde likaledes. Nu skall beslutet ratificeras av minst 36 av de enskilda staterna för att bli lag i samtliga. Man väntar att nå den erforderliga $^3/_4$ majoriteten inom kort.

---

8. England före 1867.

Den förut nämnda skriften av Mary Wollstonecraft, »Försvar för kvinnornas rättigheter», 1792, gav anledning till diskussion om lämpligheten av att kvinnor finge inflytande på statsstyrelsen. Kvinnorna gjorde gällande att de enligt lagen voro politiskt röstberättigade. På feodaltiden och länge efter, då egendomen mer än människan hade rösträtt, voro egendomsägande kvinnor röstberättigade. Huruvida de använt sin rösträtt är obekant, men säkert är att ännu så sent som 1807 erkändes kvinnors lagliga rätt att delta i parlamentsval.

Samma år skriver mrs Spencer Stanhope till sin son att hennes mans parti var så visst om seger att det hade meddelat att kvinnfolk inte behövde rösta. Det hade t. o. m. beslutats att inte tillåta kvinnorna att rösta, vilket hon ansåg »underligt och mycket hårt».

Underhuset fattade ställning till frågan 1832 genom att i den nya lagen om rösträtt till underhuset utbyta ordet »man», som även betyder person, till uttrycket »manlig person», varigenom kvinnorna definitivt blevo berövade den rösträtt de kunde ha ansetts äga. På samma sätt förfors 1835 med den kommunala rösträttslagen.

Redan 1832 inlämnades den första petitionen till underhuset om rösträtt för kvinnor av Mary Smith. Men början till en verklig kvinnlig rösträttsrörelse föranleddes först av den förut omtalade händelsen vid antislaverikongressen i London 1840, vilken med ens gjorde frågan i viss mån aktuell. Femtiotusen kvinnor hade dock genom att underteckna en petition i spannmålstullfrågan 1841 tagit del i lösningen av en realpolitisk fråga.

1848 yttrar Disraeli i underhuset att han inte kunde se några skäl varför kvinnorna skola sakna rösträtt i ett land som regeras av en kvinna och där kvinnor inneha allehanda befattningar.

1850 antogs en lag att i alla parlamentsakter ordet »man» skall betyda kvinnor likaväl som män där ej annorlunda står förbehållet. När så i reformförslaget 1867 ordet »manlig person» byttes tillbaka till »man», så fordrade omkring 8,000 kvinnor i skilda delar av landet att bli uppförda i röstlängden. Och de gingo till domstol för att skaffa prejudikat. Utslaget blev att »fast ordet man i en parlamentsakt måste anses innesluta även kvinnor gällde detta dock icke i fråga om statsprivilegier».

Härigenom kom alltså samma ord i samma parlamentsakt att betyda endast män när det gällde valrätt, men även kvinnor när det gällde beskattning m. m. Diskussionen

om dessa lagfrågor hade till följd att kvinnorna fingo kommunal rösträtt två år därefter.

Den första petitionen om rösträtt för kvinnor inlämnades 1851 och förelades lordernas hus.

---

9. John Stuart Mill för fram frågan.

Alla dessa och flera händelser hade burit bränsle till den eld som nu var tänd för rättvisa mot kvinnorna. Den världsberömde tänkaren John Stuart Mill[1] hade 1861 i sin »Representativ styrelse» vältaligt klarlagt skälen för rösträttens utsträckande till kvinnorna. När han sedan 1865 uppställdes som parlamentskandidat gjorde han ytterligare det bestämdaste uttalande för kvinnornas rösträtt. Det var första gången denna fråga bragts på tal inför engelska valmän. Att han trots ett sådant uttalande blev vald ryckte upp frågan till en bättre plats.

1866 bådo ett antal kvinnor Mill att frambära en petition till parlamentet om rösträtt för kvinnor. Han lovade göra det, om de kunde skaffa 100 namnunderskrifter. På 14 dagar samlades 1,500 underskrifter, varibland så framstående namn som Florence Nightingale[2], Josephine Butler[3], Harriet Martineau[4] m. fl.

Följande år hade den liberala rörelsen framtvingat ett författningsförslag som ånyo skulle ge en stor rösträttsutvidgning åt män. Mill föreslog ett tillägg till billen[5]

[1] F. 1806 d. 1873, filosof och nationalekonom.

[2] F. 1820 d. 1910, berömd för filantropisk verksamhet. Under Krimkriget 1854 begav hon sig med ett antal sjuksköterskor till kriget där hon införde ny ordning vid lasaretten.

[3] F. 1825 d. 1890, känd för sitt reformarbete på sedlighetens område. Jfr dessa småskrifter n:o 217.

[4] Författarinna av nationalekonomiska och andra skrifter, f. 1802 d. 1876.

[5] En motion kallas bill i engelska parlamentet.

för att ordet man skulle utbytas till person, varigenom kvinnorna på enklaste sätt skulle ha blivit valberättigade. Förslaget föll med 73 röster mot 196.

Mill lämnade snart den parlamentariska banan, men framlade 1869 i medarbetarskap med sin hustru sina åsikter i frågan i en sedermera världsbekant skrift »The subjection of women».[1] Intet som har blivit skrivet eller talat i kvinnosak har haft ens tillnärmelsevis en så omdanande verkan på tänkesätten beträffande kvinnans ställning som denna skrift, varhelst den blivit känd. Rösträttsfrågan intar här en viktig plats.

Han inleder sin framställning med att alltsedan han började ha åsikter i sociala och politiska frågor, erfarenheten och begrundandet stärkt honom i den meningen »att den princip som ligger till grund för de bestående sociala förhållandena mellan båda könen — det ena könets lagliga underordnande under det andra — är i sig själv oriktig och för närvarande ett av de största hindren för mänsklighetens framåtskridande och att den bör ersättas genom principen av fullkomlig jämlikhet». Hela systemet har aldrig haft någon förnuftig grund, menar han, utan blott uppkommit med styrkans rätt.

Mill tror att alla inskränkningar i kvinnans tillträde till de värv som varit männen förbehållna bero på mannens önskan att bibehålla kvinnans underordnade ställning. »Eljest skulle man erkänna orättvisan i att utesluta halva människosläktet från de flesta vinstgivande sysselsättningar och nästan alla högre platser inom samhället.» »Att ha en röst vid valet av dem av vilka man skall styras är ett medel till självförsvar som var och en bör ha,» menar han och det finns intet positivt skäl för att utesluta kvinnan från politisk rösträtt och valbarhet. Visa de sig vara odugliga för offentliga värv, så få de heller intet inflytande, men han

[1] I svensk översättning kallad Kvinnans underordnade ställning.

fastslår att det funnits många kvinnor som ägt stor politisk duglighet och överlägsna härskargåvor. Som exempel anför han drottning Elisabet[1] som var jämgod med de största och Margaretha av Österrike[2] som var en av sin tids skickligaste politici m. fl.

Och han påvisar att »under alla de perioder av historien, i vilka vi kunna skönja ett framåtskridande, har kvinnans ställning ständigt närmat sig jämlikhet med mannen», samt att vad man nu kallar kvinnans natur är något konstgjort — »ett resultat av ett tvunget hämmande i vissa riktningar, ett onaturligt stegrande i andra». Han anser det förmätet att avgöra vad kvinnorna av naturen äro och kunna vara eller icke.

Kvinnans frigörelse och likställighet med mannen i allt, rösträtt såväl som annat, skulle först och främst ha det goda med sig att rättvisan och rättfärdigheten bleve den grund, varpå samhället byggdes, i stället för orättvisan och orättfärdigheten.

Boken väckte ofantligt uppseende och satte ökad fart i kvinnornas rösträttsrörelse.

1868 inlämnades ej mindre än 75 petitioner i frågan till underhuset, undertecknade av femtiotusen personer. Namnen fyrdubblades under förra hälften av 1869, det år då det första stora kvinnorösträttsmötet gick av stapeln med talare sådana som Stuart Mill, Kingsley, Morley, Dilke, mr och mrs Fawcett m. fl. vilka talade entusiastiskt för saken, »förvissade om att en så påtaglig rättvisa inte länge kunde låta vänta på sig», som Mill uttryckte sig.

---

[1] F. 1533 d. 1603, drottning av England.
[2] F. 1480 d. 1530, ståthållarinna i Nederländerna.

10. Rörelsen organiseras.

National Union of Women's Suffrage Societies.

De första rösträttsföreningarna bildades 1867. En sammanslutning i en stor landsförening ansågs nödvändig, varför »National Union of Women's Suffrage Societies» (N. U. W. S. S.) bildades. Denna organisation har fört en mönstergill tillvaro i seg och energisk kamp för kvinnornas politiska medbestämmanderätt i statens och kommunens angelägenheter. Den är Englands största rösträttsförening och hade 1914 90,000 medlemmar och flera hundra lokalföreningar. Den är ansluten till I. W. S. A. Mrs Millicent Garrett Fawcett har i mer än femtio år varit ordförande i N. U. och själen i dess ledning. Hon har ägnat rörelsen hela sitt offentliga liv och varit den ett lika gott som troget stöd. N. U. som är politiskt neutral, har dock varit politiskt aktiv i högre grad än någon rösträttsförening i något annat land. Och propagandaarbetet har särskilt under valåren bedrivits i stor skala, vilket man kan finna bara av att se N. U:s årliga budgetsumma som år 1913 uppgick till 800,000 kronor.

Till N. U:s verksamhet under årens lopp återkomma vi i sammanhang med frågans behandling i parlamentet.

---

11. Frågan i parlamentet.

För att rätt förstå alla de svårigheter kvinnans rösträttsfråga haft att genomgå i parlamentet bör man påminna sig att regeringen har rätt att bestämma parlamentets arbetsordning. Den kan anslå tid eller vägra tid till behandlingen av en motion, en s. k. bill. Likaså bör man ha i minnet att en bill måste genomgå 1) första läsningen; 2) andra läsningen; 3) kommittén; 4) rapporten; 5) tredje läsningen,

varefter den överlämnas till lordernas hus. Om den går igenom där, sanktioneras den av konungen. En bill kan dock numera bli lag även utan lordernas bifall om underhuset tre gånger å rad med två års mellanrum antagit den.

Under de 14 år som följde efter märkesåret 1867 fördubblade N. U. sina ansträngningar, uppmuntrad av sina politiska hjälpare, vilka menade att när en ny liberal regering komme till makten måste representationsfrågan tas upp och kvinnornas önskan bli hörd. Stora offentliga möten höllos lika fulltaligt besökta som 30—40 år senare.

En liten uppmuntran i striden fingo kvinnorna 1880 när den lilla ön Man som åtnjuter Home-Ruleprivilegier, och endast behöver konungens samtycke till sina beslut, gav fastighetsägande kvinnor rösträtt med 16 röster mot 3. »House of Key», som den ena delen av öns representation kallas, blev således den första lagstiftande församling i Europa som valdes av medborgare av båda könen.[1]

1893 tar pressen livlig del och flera stora tidningar stödja kvinnornas fråga med artiklar. Ett stort antal kommunala styrelser sänder petitioner till parlamentet till stöd för kvinnornas rösträtt. Och Trade Unions kongress fattar en resolution med kraftig maning att bevilja rösträtt åt skattebetalande kvinnor.

Kvinnorna voro fulla av hopp när den liberala regeringen 1884 framlade sitt rösträttsförslag för män, vari tillägg om rösträtt för kvinnor kunde göras, ty de voro säkra på att äga majoritet för sin sak i parlamentet. Icke dess mindre avslogs billen därigenom att 104 liberala anhängare till kvinnans rösträtt sveko sedan premiärministern Gladstone talat emot saken. Hans skäl var att han ansåg att regeringen i sin bill hade »lastat skeppet så hårt som det kunde bära. Kvinnornas rösträtt skulle överlasta det.» Och så kastades kvinnorna överbord, medan ett par millioner män seglade in i hamn. Det var så mycket mer oväntat som Gladstone

[1] 1892 utsträcktes rösträtten till alla skattebetalande kvinnor.

1871 hade yttrat i underhuset att det skulle vara till gagn för kvinnan och staten om en lagom rösträttsutsträckning till kvinnor gjordes.

Vid valen 1885 började kvinnorna delta i valarbetet. Kandidaterna interpellerades med framgång och 314 vänner till kvinnornas sak återvände till parlamentet. Sedan dess har majoritet alltid funnits i underhuset för ett eller annat förslag om utsträckning av rösträtten till kvinnan. Frågan skulle således för längesedan varit klar, om inte hinder ständigt lagts i vägen för dess behandling. Kvinnorna fingo genomgå den ena besvikelsen efter den andra. Ett förslag 1905 av socialdemokraternas ledare Keir Hardie begravdes i stillhet.

---

12. Nytt hopp och nya besvikelser.

När premiärministern Asquith 1909 förnyade sina två år förut givna löften att regeringens författningsförslag skulle avfattas så att underhuset kunde göra ett tillägg om rösträtt för kvinnor, så ansåg N. U. frågan definitivt tillrättalagd. För att ge stöd åt saken igångsatte N. U. en petition, undertecknad av 280,000 valmän. Resultatet blev att 400 av parlamentsledamöterna voro för saken.

1910 stegrades hoppet då den s. k. förlikningskommittén eller samlingskommittén bildades av medlemmar ur alla partier i parlamentet för att utarbeta ett förslag om kvinnorösträtt som samtliga partier kunde ena sig om.

Kvinnorna uppbjödo nu alla sina krafter för att bistå kommittén ehuru den icke hade tillmötesgått deras begäran om rösträtt på samma villkor som för män och ehuru den uteslöt gifta kvinnor. Många tusen möten höllos. N. U. bragte frågan på tal inför lokalmyndigheterna med den påföljd att 140 kommunalstyrelser i stad och på land däribland alla de största fattade resolutioner för saken.

Förslaget fick 110 rösters majoritet i första läsningen, men regeringen nekade vidare behandling. Nästa år kom det upp igen och fick 167 rösters majoritet. Regeringen nekade ånyo tid till vidare behandling; men lovade att om förslaget nästa år för tredje gången ginge igenom i andra läsningen, skulle det få fortgå genom samtliga stadier.

Sommaren 1911 anordnade kvinnorna ett demonstrationståg av 40,000 kvinnor och massor av petitioner från styrelser och andra inlämnades. Äntligen 1912 lämnade regeringen en hel vecka till frågans behandling, men då föll frågan på 14 röster. Orsaken härtill var dels att irländska nationalister av partihänsyn röstade emot, dels att en del parlamentsledamöter togo suffragetternas krigföring som skäl för sitt löftesbrott.

Vi återkomma senare till mr Asquiths ställning till frågan.

---

13. Suffragettrörelsen.

Trots den storslagna och nobla kamp som förts av N. U. blev det dock suffragettrörelsens kortvariga och krigiska stridssätt som ådrog frågan om rösträtt för kvinnor största uppmärksamheten. Genom den kom saken på tal i pressen och överallt eljest, både på grund av de dramatiska och våldsamma medel suffragetterna använde och på grund av myndigheternas oerhört brutala behandling av de kvinnor som brutit mot sedvänjor och förordningar.

Den stora suffragettföreningen Women's Social and Political Union bildades 1903 av mrs och miss Pankhurst. Först 1905 började W. S. P. U. sina demonstrativa anfallsmetoder som småningom övergingo till skadegörelse av fönsterrutor m. m. och till en häftig kamp mot regeringen.

1907 delade sig rörelsen i W. S. P. U. under den Pank-

hurstska ledningen och Women's Freedom League vilkens ordförande var mrs Despard. Båda föreningarna inställde sin våldstaktik 1911, sedan mr Asquith givit sitt löfte. 1912 och 13 återgick emellertid den Pankhurstska föreningen till krigsmetoderna, och övergick till ett hänsynslöst förstörande av värdefulla ting, men alltid så att intet människoliv skulle riskeras.

Det var ett svagt efterapande av de metoder som de engelska männen vid flera tillfällen använt när de velat framdriva vidgad rösträtt för män. Kvinnornas dåd straffades emellertid oproportionerligt hårt. Och de blevo själva de ojämförligt mest lidande.

N. U. tog förnyade gånger offentligen avstånd från suffragetternas metoder, och arbetade samman med dem endast då de använde fredliga medel.

När världskriget bröt ut sträckte suffragetterna vapen och förklarade borgfred så länge kriget varade. De hängåvo sig nu åt den mest offervilliga tjänst till fosterlandets försvar. Därmed ansågs de ha sonat vad de brutit och deras omdebatterade historia slutade i fred och försoning.

14. Antisuffragiströrelsen.

1889 organiserades en antirösträttsrörelse av mrs Humphry Ward. I stort sett har denna rörelse ej uträttat synnerligen mycket, om den också utgjort ett hinder i vägen för rösträttens vänner. Antirösträttskvinnorna ha varit särdeles inkonsekventa. Medan de förfäktade den meningen att kvinnor voro oförmögna att bedöma politik och att deras politiska okunnighet var obotlig, uppmanade de dem livligt att uttala sig på möten o. s. v. Småningom övergingo alltflera av medlemmarna till rösträttsföreningen och slutligen förklarade sig mrs Humphry Ward under kriget ha blivit övervunnen till förmån för kvinnorösträtten.

15. N. U:s Valtaktik.

Speakern hindrar.

1911 tillkännagav mr Asquith att regeringen under nästa parlamentssession skulle föreslå allmän rösträtt för män och att underhuset vore oförhindrat att göra ett tillägg till förslaget beträffande rösträtt för kvinnor. Han skulle, om ett sådant tillägg komme till stånd, försvara det i alla instanser, även mot lorderna.

N. U. koncentrerade nu arbetet på att vinna stöd för ett sådant tillägg.

1913 knäcktes emellertid frågan, som så många gånger förut. När mr Asquiths reformbill[1] hade förelegat för offentligheten i flera månader och regeringens löfte angående tillägget varit känt i ett års tid förklarade talmannen — »the Speaker» — under frågans behandling i underhuset att ett sådant tillägg skulle förändra billens karaktär i sådan grad att en ny bill då måste framläggas. Som detta förkunnande skedde i slutet av sessionstiden blev regeringen urståndsatt att infria sitt löfte och återtog sin reformbill.

Mr Asquith lovade ånyo medgivanden för en privat bill. Men N. U. avböjde erbjudandet. Intet annat än ett regeringsförslag kunde gottgöra och fylla de löften premiärministern ideligen givit.

Arbetarna ställde sig på kvinnornas sida. Trade Unions konferens uppfordrade sitt parti i parlamentet att motsätta sig varje rösträttsförslag som icke innefattade kvinnorna. Samma uttalande gjordes av det »Oberoende arbetarpartiet» efter tal av Philip Snowden.

Männens förening för kvinnans politiska rösträtt organiserade också opposition mot ministären och beslöt att vid valen motarbeta alla motståndare till kvinnans rösträtt, samt att understödja varje parti i underhuset som förbundit sig att verka för den.

[1] Så kallades författningsförslaget.

Bland de många framstående engelska statsmän som givit kvinnorna sitt stöd må icke glömmas lord Grey och mr Lloyd George.

N. U. hade hittills följt den taktiken att stödja de kandidater som voro vänner av kvinnans rösträtt oberoende av vilket parti de tillhörde. Nu beslöt den på grund av det storartade bistånd i striden som den samlade arbetarrörelsen skänkt kvinnorna, att stödja arbetarpartiets kandidater överallt, även om liberala eller konservativa rösträttsvänner därigenom bleve motarbetade. Sannolikt var denna på många håll klandrade taktik den enda som hade utsikt att tjäna kvinnornas sak.

---

16. Mr Asquiths motstånd fortfar.

Mr Asquith imponeras av pilgrimståget.

Mr Asquiths hårdnackade motstånd fortfor. Han nekade tid för diskussion i underhuset om en anhållan från mrs Fawcett m. fl. att enligt gängse sed få komma inför underhusets skrank och där bli hörda i en framställning av frågan. Likaså avslog han samma begäran från 54,000 kvinnor.

Det var inte lätt för N. U. att efter femtio års kampanj uppfinna nya demonstrations- och agitationsmedel. Men N. U. lyckades på ett lysande sätt genom att 1913 anordna ett s. k. pilgrimståg till London från alla delar av landet. I veckotal vandrade de längst bort boende kvinnorna till fots utan att förtröttas. Tåget bestod av kvinnor i alla åldrar och ur alla samhällsgrupper.

Detta tåg inhöstade större sympatier än alla förut vidtagna åtgärder. När tåget mottogs i Hyde Park av 70,000 människor och resolution fattades vid 19 talarstolar med fordran på regeringshandling då veknade t. o. m. mr

Asquith. Pressen hade överströmmande lovord och det sades rent ut att ingen verklig demokrati kan finnas där halva befolkningen är rösträttslös.

Mr Asquith som aldrig velat ta emot rösträttsdeputationer, tog nu emot mrs Fawcett emedan hon, som han sade, representerade den stora massan av laglydiga rösträttskvinnor, och emedan mrs Fawcett organiserat det imponerande pilgrimståget. I sitt svar till henne framhöll han att regeringen varit oskyldig till talmannens bestämmelse som dräpte reformbillen.

Senare vägrade mr Asquith att motta arbetarunionens deputation. Av denna anledning tillsändes honom en skrivelse vari arbetarna betraktade som sin rätt att bli hörda i en fråga som berörde även deras intressen, ty »kvinnornas ekonomiska ställning är så bunden till männens, att vi anse hela frågan vara lika mycket männens som kvinnornas».

Sedan premiärministern ytterligare nekat företräde åt ett flertal deputationer från manliga organisationer anordnade N. U. i feb. 1914 ett väldigt protestmöte med representanter för 342 manliga organisationer. En harmfylld resolution fattades mot att statsministern vägrat ta emot en deputation från mötet som ville upplysa honom om opinionens avskuggningar från alla delar av landet.

17. Kriget förändrar förhållandena.

Under 1913, de svikna löftenas år, ökades antalet medlemmar i N. U. med ett tusen i månaden. Frågan fick ett mer och mer gynnsamt läge och man var viss om att nu få se reformen genomförd, det var bara tal om på vilka villkor.

Men valen inställdes på grund av krigets utbrott. N. U.

beslöt då genast att inte oroa regeringen eller landet med någon rösträttsagitation så länge kriget varade, såvida det inte bleve fråga om utsträckning av männens politiska rösträtt. N. U. började i stället en storslagen verksamhet för sjukvården vid fronterna och bland civilbefolkningen i Ryssland och Serbien och nedlade ofantliga summor i barmhärtighetens tjänst.

1916 när en mängd fyllnadsval måste företagas och röstlängderna justeras visade sig stora rubbningar på grund av alla frivilliga som gått i kriget eller flyttat till annan ort i krigsindustriens tjänst. Vallängderna befunnos så bristfälliga att antalet röstberättigade på sina ställen nedgått till en bråkdel av vad det förut varit.

Man började tänka på det nödvändiga i att företa allmänna val fastän kriget varade, och man insåg det omöjliga i att frånta massor av väljare deras rösträtt därför att de givit sig i fosterlandets tjänst. Då framkom från högerhåll en fordran på att alla som kämpat för fosterlandet borde få rösträtt utan avseende på om de förut varit röstberättigade. Häremot var intet att invända från vänsterhåll. Och vänsterpartierna likasom regeringen voro ense om att frågan om kvinnornas politiska rösträtt härigenom bleve aktuell.

Nu hade förhållandena omvänt och övertygat mr Asquith. Han förklarade att skulle rösträtt beviljas en ny klass på grund av tjänster mot staten, då såg han ingen möjlighet att komma förbi kvinnorna. Och skulle rösträtten grundas på de intressen som olika folklager hade att bevaka vid rekonstruktionen efter kriget, så vore även ur den synpunkten kvinnornas krav ofrånkomliga.

Han, som alltid förkunnat att det engelska riket icke kunde styras annat än av män, hade upptäckt att Storbritannien i den svåra situation vari det befann sig aldrig kunnat utföra sina krigsförberedelser utan att kvinnorna tagit sin del av bördan.

Även lord Northcliff, en av kvinnornas bittraste

motståndare och de konservativas mäktige ledare bekände sig för kvinnans rösträtt och förklarade att kvinnorna kunde fullkomligt jämföras med de kämpande soldaterna, ty utan kvinnorna hade kriget ej kunnat fortsättas.

Under debatten i underhuset uttalades tanken på att hänskjuta frågan till en kommission bestående av representanter för samtliga politiska partier.

Regeringen uppdrog då åt underhusets talman att tillsätta en sådan kommission av parlamentsledamöter. Kommissionen »Speakers Conference» tillsattes, med lika antal vänner och motståndare till kvinnans rösträtt med mandat att framkomma med förslag till rösträtt för män och kvinnor. Majoritetens förslag blev så lydande: Varje kvinna, uppförd på den kommunala röstlängden, som har nått en viss och närmare bestämd ålder, och hustru till varje man, uppförd i denna röstlängd förutsatt att hon uppnått samma ålder, skall vara berättigad att intagas i röstlängden och rösta vid val till parlamentet.

Regeringen framlade förslag i enlighet med kommissionens önskan. Kvinnornas åldersgränser sattes till 30 år för att minska de kvinnliga väljarnas övertalighet, medan männens stannade vid 21 år, soldaters och matroser t. o. m. endast 19. Förslaget gick igenom i underhusets första läsning utan votering. I andra läsningen varade debatten i två dagar och fortfarande gjordes flera försök att stjälpa hela billen. Principdebatten slutade med att kvinnornas sak fick den överväldigande majoriteten av 385 röster mot 55. I överhuset antogs förslaget d. 10 jan. 1918 med 134 ja mot 69 nej, varefter det sanktionerades av konungen.

Sex millioner av Englands kvinnor blevo härmed röstberättigade efter en hjältemodig kamp i mer än ett halvt sekel, en kamp som i alla avseenden tjänat kvinnorna även i alla andra länder.

Kvinnorna vunno visserligen inte valbarhet på samma gång, men underhuset insåg snart att rättvisan och samhälls-

nyttan fordrade plats för kvinnan i parlamentet. En majoritet i underhuset av 274 mot 25 antog därför en resolution som anmodade regeringen att framlägga lagförslag om valbarhet för kvinnor, vilket skedde. Och Englands kvinnor fingo även sin valbarhet.

En enda kvinna blev invald i underhuset, Sinnfeinarnas kandidat, grevinnan Markiewicz[1] men som Sinnfeinarna sedan nekade att ta plats i parlamentet har valet hittills varit utan verkan. Ett förslag föreligger om att kvinnor skulle berättigas att sitta i Överhuset.

De engelska liksom de amerikanska kvinnornas rösträttsstrid har tjänat som mönster för kvinnornas strid i alla länder endast med någon anpassning till de olika ländernas särskilda förhållanden och det aktuella läget för tillfället. England har varit medelpunkt och »stormcentrum» inom Europa. Dit ha blickarna riktats antingen man har sökt stöd för rösträtten eller motsatsen.

I stort sett är striden dock likartad överallt: den »begynder som en susen i kornet sommerdag, men voxer til en brusen under skogenes tag». Men det har i alla fall sitt intresse att följa rörelsens gång i övriga länder och världsdelar.

---

18. Tyskland.

1700-talets manliga rösträttsvänner och kvinnopionärerna på 1800-talet.

I 1792 framkastade Theodor Gottlieb v. Hippel[2] frågan om huruvida medborgerlig frihet för alltid skulle vara otillgänglig för kvinnan, och om hon aldrig skulle få en absolut betydelse utan blott en relativ. »Endast med

[1] G. m. en polack och känd för den roll hon spelade i irländska revolutionen 1916.

[2] Geheimekrigsråd och stadspresident i Königsberg, f. 1741 d. 1796

svepskäl kan man vidhålla att naturen själv dömt kvinnan till denna underlägsenhet,» säger han.[1]

Ännu en framstående man, professor Franz v. Holtzendorff[2] tar kraftigt till orda för kvinnornas rätt. Han anser att »den moderna staten, den må nu kalla sig Tyskland eller Frankrike, Amerika eller England, måste inse att över huvud ingen samhällsfråga kan lösas utan kvinnans medverkan.» Och han kallar kvinnofrågan en världs- och kulturfråga.

Den tyska kvinnorörelsens grundläggande pioniär var författarinnan Luise Otto-Peters.[3] Hon hade oerhörda svårigheter att bekämpa, men trotsade allt för att föra fram kvinnornas krav.

Kvinnornas rösträttsrörelse utsprang dock först ur revolutionsåret 1848. Emellertid slocknade den av under följande reaktionsperiod. Först sedan Mills bok om kvinnans underordnade ställning blivit översatt till tyska och när Hedvig Dohm utgav sin kampskrift »Kvinnans natur och rätt», vaknade den åter till liv.

Nästan alla politiska partier ställde sig avvisande till kvinnans rösträtt. Men när Internationalen stiftades fordrades likställighet för män och kvinnor.

Ett gott stöd fingo kvinnorna i Bebels 1879 gjorda inlägg »Kvinnan och socialismen» däri han säger att intet tvivel råder om att icke kvinnan är i stånd att tillföra kulturen samma andliga värden som mannen. När hon hittills ej gjort det, beror det på hennes undertryckta ställning.

Han uppmanade kvinnorna kraftigt till agitatoriskt medarbete för det socialdemokratiska partiet, det första som gick in för kvinnans sociala och politiska likaberättigande

[1] I Über die bürgerliche Verbesserung der Weibe.

[2] Professor i juridik i Berlin, verksam för kvinnoemancipationen, f. 1829.

[3] F. 1819.

med mannen. Det upptog kvinnans rösträtt på sitt program 1891. Bebel föreslog rösträtt för kvinnor i riksdagen 1895.

19. Rörelsen organiseras.

Fru Minna Cauer blev den som i sin samma år grundade tidskrift »Die Frauenbewegung» — Kvinnorörelsen — förde fram frågan till kvinnor i alla samhällsgrupper. I en sammanslutning av kvinnoföreningar uppställdes 1899 fordran på rösträtt. Den väckte dock icke någon större genklang. Man fruktade att den kunde skada närmare förhanden liggande önskemål.

Men Anita Augspurg, Minna Cauer och Lida Gustava Heymann bildade ändock 1902 »Deutsche Verein für Frauenstimmrecht». Det skedde i Hamburg emedan lagarna i Preussen m. fl. tyska stater då ännu förbjödo kvinnor och barn att delta i politiska föreningar och möten. Först sex år senare, när denna lag upphävdes, blev det möjligt för rösträttsrörelsen att ta någon riktig fart. Efter den internationella rösträttsalliansens kongress i Berlin 1904 följde en landsorganisation »Deutscher Verband für Frauenstimmrecht» som anslöt sig till I. W. S. A. Och landsföreningar bildades i de få stater som hade föreningsfrihet. Efter 1908, då föreningsfriheten beviljades, uppväxte landsföreningar fort i 10 stater.

Den bajerska föreningens taktik skilde sig snart ganska väsentligt från de andra genom sina demonstrativa agitationsformer och genom sina försök att väcka sympati för suffragetternas kampmetoder.

Den tyska rösträttsrörelsen utmärker sig inte för samma fasta sammanhållning som den amerikanska och engelska.

Föreningarna uppställde olika långt gående fordringar på rösträtt och tvisterna härom ledde till splittring. En verklig samling emellan alla tyska rösträttsorganisationer syntes nödvändig och fru Cauer tog initiativ till en sådan 1915. Ett möte kom till stånd och meningen var att förmå samtliga föreningar att antaga fordran på allmän, lika, hemlig och direkt rösträtt för kvinnorna. Men oppositionen segrade.

Sedan upptogs samlingstanken igen 1916, då »Deutscher Reichsverband für Frauenstimmrecht» — Tyska riksförbundet för kvinnorösträtt — bildades med fru Marie Stritt som ordförande.

I slutet av 1917 enade sig de organiserade socialdemokratiska kvinnorna med de två stora rösträttsförbunden i en förklaring till riksdagen och till alla de tyska landsparlamenten med fordran på rösträtt.

---

20. Kvinnornas krav förbises.

Revolutionen medför rösträtten.

Kvinnorna hade under krigsåren i eminent grad i handling visat att de både förstått och fyllt sin arbetsplikt i det allmännas tjänst. Nu ville de få rätten att medverka vid samhällets återuppbyggande. I Hamburg sände kvinnorna en petition till senaten, undertecknad av 27,000 kvinnor med begäran att ej bli satta utanför vid den tilltänkta revisionen av vallagarna.

Vid den demokratiska nyorienteringen hösten 1918 åsidosattes dock fortfarande kvinnornas rätt, utan hänsyn till deras mångåriga strid för sin sak och deras fyraåriga oskattbara hjälp att uppehålla staten och samhället genom att ersätta männen på snart sagt alla arbetsområden.

Kvinnorna protesterade ljudligt, trots det hopplösa i alla åtgärder från deras sida.

Men så kom revolutionen och medförde att alla kvinnor över 20 år gamla fingo, icke blott den blygsamma kommunala rösträtt som de i första hand hade eftersträvat, utan även den politiska rösträtten och valbarheten som synts så fjärrliggande.

Samtliga politiska partier, även de som varit kvinnornas värsta motståndare, uppsatte nu kvinnor på sin kandidatlista, vid valet till nationalförsamling och riksdagar, t. o. m. på goda platser. Kvinnornas livliga deltagande i valen vittnade om stor ansvarskänsla och vakenhet. Och deras ansträngningar belönades med 36 platser i nationalförsamlingen och 20 i den preussiska riksdagen. Det demokratiska partiet invalde fil. d:r Gertrud Bäumer, ordförande i Tyska kvinnans Nationalråd, och fil. d:r Käthe Schirmacher. En av de kvinnliga medlemmarna i nationalförsamlingen Marie Juchacz blev sänd till fredskongressen bland de 38 officiella delegerade, vilka skola stödja Tysklands sex diplomater där, en heder som intet annat land visat kvinnorna.

Bayern var den första tyska stat som gav kvinnorna lika politiska rättigheter. I det provinsiella Nationalrådet sitta 8 kvinnliga medlemmar. Bland dem en av de mest kända rösträttskvinnorna d:r Anita Augspurg, vilkens energi räcker till att tillsammans med Lida Gustava Heymann även utge ett nytt partifritt kvinnoblad Die Frau im Staate — Kvinnan i Staten — behandlande politiska frågor ur internationell och kvinnosynpunkt.

---

21. Österrike.

Till det österrikiska underhuset hade en liten grupp kvinnor länge räknats med som röstberättigade, under vissa förutsättningar. I några av provinserna hade sedan 1861 skattebetalande kvinnor rösträtt till lantdagen ehuru endast

genom manligt ombud. Kommunal rösträtt ägde kvinnorna i de flesta provinser.

När så rörelsen för allmän rösträtt började 1905, deltogo kvinnorna i agitationen i hopp att vinna full rösträtt. Som lagen förbjöd politiska föreningar för kvinnor, utlänningar och minderåriga kringgicks den och man bildade en s. k. rösträttskommitté under ordförandeskap av fru Ernestine von Fürth som framlämnade en petition till statsministern och till parlamentets båda hus med begäran om rösträtt för kvinnor på samma villkor som beviljades männen.

Bland de i kommittén verksammaste må nämnas den österrikiska kvinnorörelsens nestor, den mer än 80-åriga fru Mariane Hainisch och Marie Schwarz. Kommittén har anslutit sig till I. W. S. A.

Kommitténs huvudsakliga arbete gick dock ut på att avlägsna den för allt rösträttsarbete hindrande paragrafen i föreningslagen.

Det visade sig genast från stridens början att socialisterna voro kvinnornas motståndare av fruktan att männens rösträttsfråga skulle bli fördröjd, om kvinnornas toges med. Förrän de själva hade fått rösträtt, sade de, kunde de ej tänka på kvinnornas krav, men sedan lovade de att genast upptaga dem.

Följden blev att den rösträtt kvinnorna haft i mer än 30 år fråntogs dem vid allmänna rösträttens införande 1907. De socialistiska kvinnorna, som voro missnöjda med att deras fråga blivit skjuten åt sidan fast den stod på partiets program, höllo 1908 ett massmöte, där de socialistiska männen uppmanades att hålla sitt löfte och arbeta för verklig allmän rösträtt både för kvinnor och män. Och 1911 anordnade socialisterna sin första stora demonstration för kvinnans rösträtt.

När det fasansfulla kriget bröt ut lamslogs hela rösträttsrörelsen och allt hopp syntes ute. Det var därför en fullständig överraskning när den demokratiska republiken

i nov. 1918 i ett tag beviljade alla kvinnor som voro över 20 år allmän och lika rösträtt och valbarhet. Vid valen till Nationalförsamlingen i februari fingo kvinnorna dela ansvaret med männen i landets mest ödesdigra tid. Åtta kvinnor blevo valda, bland vilka sju voro kroppsarbeterskor och kända som socialistiska ledare. Ingen liberal kvinna kom med, vilket delvis berodde på att så många liberala, särskilt bland kvinnorna, röstade med socialisterna som protest mot kriget och dess konsekvenser.

Ett energiskt upplysningsarbete upptogs genast för att bereda de stora kvinnomassorna för sitt nya och oväntade ansvar.

I många år ha Krains och Vorarlbergs ogifta och skattebetalande kvinnor haft rösträtt och t. o. m. fått rösta personligen.

Rösträttsrörelsens organ Zeitschrift für Frauenstimmrecht — Tidskrift för kvinnorösträtt — har under kriget på ett berömvärt sätt hållit den internationella vänskapskänslan vid liv med ständig tanke på kommande fredligt samarbete för gemensamma allmänmänskliga mål. Allgemeine Oesterreichischer Frauenverein anordnade hösten 1917 stora fredsmöten och bildade ett fredsparti på samförståndsfredens principer. Berta Pauli skriver i Neues Frauenleben att det är kvinnornas plikt att tillropa de kämpande folken och regeringarna »icke med vår vilja försiggår detta fasansfulla slaktande».

22. Galizien.

Några män tillhörande framstegspartiet gjorde 1908 ett upprop till kvinnorna att förena sig med dem i socialt och politiskt arbete. Kvinnorna uppsatte då genast en kvinnlig riksdagskandidat och bildade ett politiskt jämlik-

hetsförbund, vars mål var fullkomlig likställighet könen emellan i politiskt, ekonomiskt och socialt avseende.

Ett litet fåtal kvinnor ha redan rösträtt. Upprepade gånger ha tusentals kvinnor sänt rösträttspetitioner till riksdagen. Deputationer till de politiska ledarna ha speciellt begärt befrielse från förbudet att bilda politiska föreningar. Liksom alla polska kvinnor äro de galiziska livaktiga och verksamma för sin utveckling.

Den galiziska rösträttskommittén är ansluten till I. W. S. A.

---

23. Böhmen.

De kvinnor som ha uppnått 24 år ha sedan 1861 haft rösträtt till den böhmiska lantdagen på samma villkor som för män om de betala skatt eller inneha lärda yrken, men endast genom fullmakt. De ha även vid 30 års ålder haft valbarhet till lantdagen utom i Prag och Reichenberg där kvinnorna sakna den kommunala rösträtt som är villkoret för rösträtt till lantdagen. Till det österrikiska parlamentet ha Böhmens kvinnor däremot icke rösträtt. Kvinnliga ägare av stora gods hade det före 1907, men berövades denna rätt när allmän rösträtt infördes i Österrike.

De tjeckiska kvinnorna ha varit mycket aktiva vid valen. Redan 1870 skriver d:r Maltusch att ett stort antal kvinnor deltog i deputeradevalen. Han uttrycker sin förvåning över hur målmedvetet och klokt de avgåvo sin röst enligt övertygelse, utan att låta lura sig av partiknep.

1905 bildades den böhmiska rösträttskommittén.[1] 1908 uppsatte denna och det socialdemokratiska partiet var sin kvinnlig kandidat till lantdagen. Båda föllo igenom, men fingo ett stort antal röster.

När en ny rösträttslag väntades 1908, demonstrerade de tjeckiska kvinnorna till förmån för en demokratisk

[1] Ansluten till I. W. S. A.

rösträtt och inlämnade en petition till riksdagen. Men när förslaget framlades hade det, långtifrån att tillmötesgå kvinnornas önskningar, i stället fråntagit dem den valbarhet de förut hade ägt. Häremot protesterade de böhmiska kvinnorna med stor harm i pressen, på ett väldigt möte och i skrivelse till regeringen.

På grund av riksdagens upplösning blev motionen ej behandlad. Kvinnorna uppsatte vid ett fyllnadsval ånyo en kvinnlig kandidat, vilken de stödde genom masspetitioner. Hon blev icke vald, men samlade många röster.

I den tjeckoslovakiska konstitutionen ingår rösträtt för kvinnorna vid 21 år och valbarhet vid 30.

---

24. Ungern.

Ungerns kvinnor tyckas på ett enastående tidigt stadium ha intresserat sig för politik. 1790, då Ungern stred för sin frihet anhöllo »de ungerska mödrarna» i en böneskrift om tillåtelse att få bevista sessionerna i riksförsamlingen. »Vi kunna icke tillåta att det säges att landets angelägenheter icke angå kvinnorna» heter det i skriften. Och deras begäran beviljades.

Rösträttsrörelsen började dock först 1903. Två år därefter insände den då nyligen bildade rösträttsföreningen petitioner till riksförsamlingen. Sedan dess har en kraftig upplysnings- och agitationsverksamhet för kvinnans rösträtt bedrivits med stor sammanhållning. I arbetet ha kvinnor ur alla samhällslager deltagit. De högst ställda ha varit lika nitiska som de övriga.

Vid I. W. S. A:s lysande kongress i Budapest 1913 fingo de ungerska kvinnorna tillfälle att utveckla sin entusiasm och sin stora förmåga att göra propaganda för rösträtten. I Ungern voro socialisterna kvinnornas motståndare av

samma skäl som i Österrike. Bland principiella motståndare voro grevarna Andrassy och Tisza de farligaste. Greve Tisza förbjöd kvinnornas möten, hindrade publicerandet av deras artiklar och skrifter och stängde deras internationella förbindelser under kriget. Sedan blevo greve Károlyi och Ladislaus o. Lukács kvinnornas främsta förkämpar. Károlyis entusiasm för kvinnornas rösträtt sade han sig grunda på deras fredskärlek.

Med republikens proklamerande i nov. 1918 följde ett regeringsförslag om rösträtt för alla kvinnor över 24 år som kunna läsa och skriva, vilket antogs. Nuvarande regering har beviljat rösträtt vid 18 år åt de män och kvinnor som anses göra ett för staten nyttigt arbete vartill räknas hemmets vård.

Bland de ungerska kvinnliga rösträttskämparna må nämnas den kända pacifisten Rosika Schwimmer, Wilma Glücklich och grevinnan Teleki.

Den ungerska landsföreningen är ansluten till I. W. S. A.

---

25. Serbien.

Den serbiska rösträttsföreningen bildades först 1909 och anslöt sig till I. W. S. A. En sådan förening torde vara mindre behövlig i detta land än i andra emedan kvinnorna i nästan alla andra avseenden ha samma rättigheter som männen.

Redan i början av 1900-talet voro alla politiska partier gynnsamt stämda för kvinnornas rösträtt. Frågan har blivit fördröjd genom de svårigheter som den internationella situationen vållat.

Kvinnorna ha också varit mest upptagna av den 500-åriga striden för nationell frihet, i vilken de ha deltagit med samma iver som männen.

---

26. Bulgarien.

Kvinnorna spelade en betydande roll på sjuttiotalet i landets befrielse från det turkiska väldet. De ha även varit männen en värdefull hjälp bl. a. i folkupplysningsarbetet. Redan till den första representantförsamlingen sände de en petition med begäran om lika rättigheter med männen. Men männen icke blott förbisåg deras anhållan, utan berövade dem också de rättigheter de redan hade åtnjutit. Rösträttspetitioner till riksdagen ha insänts nästan varje år. 1889 började Föreningen för de bulgariska kvinnornas emancipation att ge ut en tidning Kvinnans röst. År 1900 sammanslogo sig 37 föreningar, som arbetade för kvinnans bästa, till ett stort förbund som har utvecklat en intensiv social verksamhet och arbetat för kvinnornas politiska och borgerliga likställighet med männen. 1907 sattes rösträtten som första punkt i förbundets stadgar. Förbundet anslöt sig 1908 till I. W. S. A. och tillhör även det internationella kvinnorådet.

---

27. Rumänien.

1891 försökte fruarna Cheliger och de Reuss Iancoulescu förgäves att bilda en kvinnoförening. Vid förnyat försök fyra år senare lyckades de att få till stånd föreningen Kvinnornas rätt,[1] som har gjort propaganda för rösträtten. Fru Iancoulescu som har hållit föreläsningsserier för kvinnor redigerar även ett månadsblad. Rörelsen har fått livlig fart efter förbundet med landsdelarna Bessarabien och Transsylvanien där kvinnorna ha rösträtt.

[1] Ansluten till I. W. S. A.

---

28. Polen.

Det är dubbelt svårt i politiskt undertryckta länder att få fram en kvinnorörelse. Intresset samlas helt naturligt kring den nationella frigörelsen. I Polen voro dessutom kvinnoförbund förbjudna. Men genast när Ryssland 1905 beviljat större frihet åt de underlydande folken, bildades De polska kvinnornas förbund för likhet i rättigheter. Ett av dess förnämsta mål var rösträtten. Ordförande blev Polens främsta kvinnosakskämpe fru Paulina Kuczalska Reinschmidt.

I ett stolt och värdigt upprop till landets kvinnor från förbundet heter det: »Med en högljudd protest kastar kvinnan bort den slaviska lydnaden ur sin tillvaro. — — Kvinnorna böra bli fria mödrar till fria barn. Låt oss samla all vår styrka för att väcka kvinnans samvete till att förstå den stora orätt, som begås mot henne — — vi begära en verklig likställighet och en lag om allmän rösträtt — — utan åtskillnad på kön, trosbekännelse och nationalitet.»

I den nya konstitution som är under framskapande ingår kvinnans rösträtt. Och fem kvinnor deltaga i konstituentförsamlingen.

---

29. Ryssland.

Kvinnorna arbetade länge så energiskt med männen mot tyranniet att de ej kunde ägna sig åt andra angelägenheter för egen del än att skaffa sig kunskaper. Män och kvinnor voro lika rättslösa, och kvinnorna deltogo sida vid sida med männen i arbetet för en konstitutionell statsordning med samma livsrisk som de, glömska av sig själva. Stora svårigheter förelågo också för ett föreningsbildande. Men när frihetsvinden 1905 blåste, bildades dock Det ryska

förbundet för kvinnornas likställdhet med kvinnornas rösträtt som huvudmål. Inom få månader hade förbundet lokalavdelningar i 64 städer.

1906 fingo kvinnor tillträde till landets nio universitet. Två år därefter utestängdes 2,100 kvinnliga studenter därifrån. Men nästa år återtogs detta beslut. Osäkerhetstillståndet i alla förhållanden och de ideliga växlingarna försvårade allt kvinnosaksarbete.

På semstvons stora möte i sept. 1905 t. ex. vägrades diskussion om kvinnans rösträtt. Två månader senare ställde man sig välvillig till frågan. Samma år upptogo även socialdemokraterna, de revolutionära socialisterna och arbetarpartiet kvinnans rösträtt på sina program. De konstitutionella demokraterna splittrades på denna fråga. En del fruktade nämligen att en så radikal princip som jämställdhet mellan könen icke hade flertalets sympati och att den kunde fördröja andra stora reformer.

Framstegspartierna blevo dock trogna kvinnornas sak. Även bönderna ha varit den bevågna, som det påstås på grund av att de anse att kvinnorna skola bekämpa deras två värsta fiender, alkohol och krig.

Kvinnornas mod att framträda med sina anspråk växte i och med de första dumavalen. Då kungjorde de en uppmaning vari det heter: »Vi protestera av all makt mot att uteslutas från uppbyggandet av det framtida Ryssland. Vi kvinnor äro, liksom ni, ansvariga för våra handlingar, men vi äro berövade våra rättigheter. Vi vädja till ert samvete och er hederskänsla, vi kräva vår andel lika med er i politiska och medborgerliga rättigheter.»

Vid den första ryska kongressen för kvinnouppfostran 1913 antogs enhälligt Zeneïde Mirovitschs resolution som förklarade att politiska rättigheter vore den nödvändiga grunden för kvinnornas uppfostran.

Revolutionen tillskyndade kvinnorna rösträtt. Och efter allt att döma torde de kunna vara vissa om att få behålla

den. En kvinna sändes som delegerad vid fredsförhandlingen med centralmakterna.

Kvinnornas framtidsprogram lär bl. a. omfatta avskaffandet av bordeller och reglementering samt alkoholdrycker.

Kvinnornas rättsförening är ansluten till I. W. S. A.

---

30. Holland.

Den holländska rösträttsrörelsen kan sägas ha tagit sin början 1883 med d:r Aletta Jacobs begäran att i egenskap av skattebetalare bli uppförd i röstlängden till de kommunala valen. Samtidigt inlämnade hon en petition till generalstaterna med begäran om politisk rösträtt för kvinnorna. Svaret blev nekande. En direkt följd blev däremot att i den nya statsförfattningen 1887, uttrycktes bestämt att väljarna skulle vara män, vilket förut icke varit tydligt uttalat i lagen. 1894 bildades den holländska rösträttsföreningen och har sedermera anslutit sig till I. W. S. A. Med den började en ihärdig, mångsidig och väl organiserad agitation. 1906, när författningsrevision ägde rum, och ingen kvinna blivit insatt i revisionskommittén, beslöto kvinnorna att själva utarbeta ett eget betänkande, vilket de överlämnade åt drottningen. Deras ställning hade försämrats genom den senast gjorda utsträckningen av rösträtten till ytterligare 200,000 män.

I början av 1907 såg det hopplöst ut. Den liberala regeringen tycktes gynnsamt stämd för saken, men en ministerkris inträdde, och kvinnorna fingo nya motgångar att bekämpa på grund av en konservativ regerings tillträde till makten.

Hollands kvinnor ha varit uppfinningsrika i demonstrationsformer och påpassliga med allt som kunnat göras för frågans framåtskridande. Den välordnade I. W. S. A:s kongress i Amsterdam 1908 bidrog även att popularisera rösträttsfrågan i landet och hos de makthavande.

1917 uppnådde de valbarhet till båda kamrarna och avlägsnandet ur författningen av det grundlagsenliga hindret för en rösträttsreform till förmån för kvinnorna.

En kvinna blev genast vald, socialdemokraten Suze Gröeneweg.

I maj 1919 antog generalstaternas andra kammare med 64 röster mot 10 herr Marchands motion om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män. Överhuset biföll 14 juli med 34 röster mot 5.

Holländska kvinnor med d:r Aletta Jacobs i spetsen togo i april 1915 initiativet till en internationell fredskongress i Haag för att kvinnor skulle överenskomma om ett internationellt samarbete för freden. Den för kongressen mest nitiska torde ha varit Lida Gustava Heymann som alltifrån krigets början i artiklar på flera språk visat prov på äkta världsmedborgaranda. På kongressen möttes kvinnor från sex krigförande och sex neutrala stater och en organisation kom till stånd som alltjämt fungerar till mänsklighetens tjänst.

31. Belgien.

Medan Belgien och Holland voro förenade hade kvinnorna kommunal rösträtt. Den fråntogs dem då länderna skildes. 1892 bildades den »Belgiska föreningen för kvinnans rättigheter», 1902 den »Katolska föreningen för kvinnans rösträtt» och 1907 den belgiska för samma ändamål.

1917 ingingo sju kvinnoföreningar i en stor Fédération Belge pour le Suffrage des Femmes — Belgisk samorganisation för kvinnornas rösträtt — vilken anslöt sig till I. W. S. A.

I Belgien råder det egendomliga förhållandet att det liberala partiet har utgjort oppositionen mot kvinnoröst-

rätten, av fruktan för det klerikala inflytandet på kvinnorna. Det katolska eller högerpartiet har däremot varit för saken, liksom även en stor del av socialisterna. Många bland de senare ha dock delat de liberalas farhågor och därför använt den vanliga metoden och uppmanat kvinnorna att först invänta den allmänna rösträtten för män. De socialistiska kvinnorna ha i regeln tålmodigt fogat sig i att vänta.

Den kände socialisten Vandervelde har motionerat om kommunal rösträtt för kvinnor och deputeraden Verhagen har tagit steget fullt ut och förklarat att intet var mer ologiskt än att utestänga kvinnorna från lika rösträtt med männen.

En mängd kvinnoföreningar petitionerade 1913 hos båda kamrarna om politisk rösträtt på samma villkor som för män.

Liksom de franska kvinnorna lida de belgiska under trycket av Code Napoléon och ha därför, också de företrädesvis gått i härnad mot flera av dess lagar.

I och med det ögonblick då Belgien befriades från det tyska övervåldet, började de belgiska rösträttsföreningarna en livlig agitation för kvinnorösträtten. De ha petitionerat hos regeringen och protesterat mot att arbetarpartiet, som begär »allmän rösträtt» fortfarande endast därmed menar rösträtt för män samt mot det av regeringen framlagda förslaget om allmän rösträtt för män, framhållande att kvinnorna burit halva bördan av kriget.

Kvinnosakstidningen La femme belge — den belgiska kvinnan — som har legat nere under kriget är återupptagen i år.

I maj 1919 ha Belgiens kvinnor fått kommunal rösträtt och en underlig politisk rösträtt nämligen endast för de kvinnor som i kriget förlorat sin man eller sin son eller själva varit fängslade av fienden för patriotiska handlingars skull.

---

32. Frankrike före 1800-talet.

I gamla tider var rösträtten i Frankrike liksom i många andra länder, bunden till jorden och icke till personen. Enligt en lag av 1182 hade kvinnan i några delar av Frankrike en viss rösträtt.

1315 satt grevinnan av Artois som pär bland övriga pärer och andra höga herrar. Och 1378 be två kvinnliga pärer om ursäkt för att de varit förhindrade att bevista ett sammanträde i parlamentet. Det torde emellertid ha hört till undantagen att kvinnor beklädde parlamentsplatser. På 1700-talet ägde ett mycket begränsat antal adliga damer rösträtt, men fingo utöva den endast genom fullmakt. Antagligen begagnade de inte sin rätt i någon större utsträckning. Men det kan i alla fall anses ådagalagt att de franska kvinnorna på den tiden ej voro absolut utestängda från all valrätt på grund av sitt kön, vilket senare blev fallet.

Så kom revolutionen 1789 och tände frihetsflamman även hos kvinnorna. När nationalförsamlingen proklamerade människorättigheterna med uteglömmande av kvinnorna, väckte det opposition bland kvinnorna och Olympe de Gouges[1] svarar med en Förklaring av kvinnans och medborgarinnans rättigheter vari hon yrkar på full jämställdhet mellan kvinnor och män i alla avseenden. En petition från franska kvinnor om politisk likställdhet med männen insändes även till nationalförsamlingen. Men hur entusiastiskt och fanatiskt männen än för egen del omfattade de nyförvärvade klenoderna frihet, jämlikhet och broderskap, så föll det dem icke in — på några få undantag när — att rättvisan kunde fordra att kvinnorna bleve delaktiga av samma värdefulla skatter.

[1] F. 1748, avrättad 1793 på grund av sina anfall på Robespierre m.fl.

Mirabeau[1] uttalar som sin mening att »kvinnorna skola härska i männens hjärtan och i deras hem, men endast där» och de grymma tyrannerna Robespierre[2] och Danton[3] uppträda som hätska motståndare till kvinnans frigörelse, vilket ju endast förefaller naturligt. Mer förvånande är att en så fridsam personlighet som frihetsmannen Rousseau[4] stått främmande för tanken på en sådan företeelse som en kvinnlig fri medborgare. Han påstår helt krasst att kvinnorna äro skapade att lyda männen och att deras uppgift endast är att vara männen till behag.

I motsats härtill säger Montesquieu[5] i sina »Lettres persanes» 1721 »Männens makt över kvinnorna är ett rent tyranni» men han upptog icke tanken i sitt politiska verk.

Som en stjärna i det manliga mörkret lyser den store filosofen Condorcet. I flera skrifter och redan före revolutionen publicerar han sin åsikt att kvinnorna böra ha samma rättigheter som männen. 1786 gifte han sig med en högt begåvad kvinna, Sophie de Grouchy, som samarbetade med honom i politiska frågor, där hon var hemmastadd. Bland annat översatte hon Adam Smiths verk och amerikanska politiska skrifter. Nästa år utgav Condorcet skrifter i vilka han talade kvinnornas sak och bestämt hävdade att kvinnorna borde ha valrätt och valbarhet lika väl som männen.

I »Brev från en borgare i New Haven till en medborgare i Virginien» behandlar han utförligt frågan om kvinnans politiska ställning. Han anser rätten att rösta om gemen-

[1] F. 1749, d. 1791, ansedd som revolutionens störste statsman.

[2] F. 1758, avrättad 1794, den fruktansvärdaste av revolutionens skräckmän, den styrande i välfärdsutskottet.

[3] F. 1759, avrättad 1794, blodtörstig revolutionsman, medlem av välfärdsutskottet, lät mörda 1500 fängslade royalister.

[4] F. 1712, d. 1778, filosof och författare.

[5] F. 1689, d. 1755, filosof, historiker och rättslärare. Hans huvudarbete De l'esprit des lois är ett av världslitteraturens mest berömda verk.

samma intressen, vare sig själv eller genom fritt valda representanter, vara en naturlig rätt tillkommande alla människor, och att kvinnans uteslutande från offentliga uppdrag har två orättfärdiga följder; den ena att väljarnas frihet att välja inskränkes, den andra att de uteslutna berövats en förmån som givits åt andra.

När nationalförsamlingen hade börjat arbetet med den nya författningen skrev han 1789 att alla mänskliga rättigheter uteslutande berodde av människornas egenskap att vara kännande varelser med förmåga att tillägna sig och reflektera över moraliska idéer och att kvinnan lika mycket som mannen vore en sådan varelse.

I det utskott som konventet hade tillsatt för att göra utkastet till den nya republikens författning 1793, och där Condorcet satt som ordförande, framlägger han förslag om lika politiska rättigheter för kvinnor som för män. Men förslaget föll och rönte föga förstående. Sieyès[1] var dock med om förslaget. Men ännu den dag i dag har flertalet fransmän icke förmått tillgodogöra sig den framsynte och logiskt konsekvente filosofens lära och mening.

---

33. Under Napoleonernas tid och senare.

Under Napoleons tid försämras kvinnans ställning. Hans ringaktning för kvinnorna återverkar på lagarna ur vilka ströks vad som kunde vara till deras förmån. I stället infördes i Code Napoléon vissa brutala lagar som voro ytterst nedsättande för kvinnan.

Under detta tryck tystnar rösträttspropagandan för en tid, men väckes till nytt liv när republiken 1848 proklamerar

[1] F. 1748, d. 1836, abbé, statsman, medlem av välfärdsutskottet president i direktoriet.

[2] Kejsare, f. på Korsika 1769, d. på S:t Helena 1821.

»allmän rösträtt». En deputation från kommittén för kvinnans rätt begär hos den nya regeringen en tillämpning av den allmänna rösträtten även på kvinnorna, så mycket mer som de ej stodo upptagna bland dem som voro uteslutna från rösträtt. Deras adress började med att eftersom erfarenheten i alla tider hade visat att männen stiftat lagarna till egen fördel så fordrades nu valrätt för alla.

Vid denna tid inträder S:t Simonisten Jeanne Deroin i spetsen för kvinnofrigörelsen. Hon trotsar konstituantens förbud för kvinnor att tillhöra klubbar och dömes till sex månaders fängelse för att ha avhållit otillåtna politiska sammanträden. Även George Sand var en ivrig talman för kvinnornas rättigheter.

Under andra kejsardömet börjar fordran på kvinnornas rätt att föras mer metodiskt. Frågorna tas i tur och ordning, men rösträtten betraktas fortfarande som den sista skansen som skall intas.

En brinnande feminist, fru Hubertine Auclert, bildar 1876 föreningen Le droit de la femme — Kvinnans rätt — som 1883 övergår till ren rösträttsförening. På en stor kvinnokongress i Paris 1878 yrkar hon på rösträtt. Samma år bildar Léon Richer La ligue française pour le droit de la femme — Den franska föreningen för kvinnans rätt — med Victor Hugo som hederspresident.

Snart utger fru Auclert tidningen La citoyenne — Medborgarinnan — och organiserar en stark propagandaagitation vid valen. Hon redigerar en mängd petitioner till kammaren, senaten, Versailleskongressen m. m. för att tvinga fram frågan till offentlig behandling.

34. På 1900-talet.

Den stora kvinnoresningen ägde rum först efter att kvinnornas nationalråd bildats 1900 och l'Union française pour le suffrage des femmes — Landsföreningen för kvinnans rösträtt — 1909. Den senare är nu utbredd i en mängd filialer ute i landet och har inträtt i I. W. S. A. Den grundades av fru Jeanne Schmahl, men dess ordförande har sedan varit fru de Witt-Schlumberger.

De franska kvinnorna ha utvecklat en oerhörd energi. En av de mera framstående har varit advokaten fru Maria Verone. En intensiv kamp har förts särskilt mot förnedrande lagar i Code Napoléon, som har resulterat i att några av de värsta bland dem blivit avlägsnade. Och kvinnorna ha varit outtröttliga i att söka nå publiken genom tidningar. Icke mindre än 15 tidningar och tidskrifter ha de redigerat och underhållit, fastän de icke varit lämnade utan stöd i den allmänna pressen.

Så t. ex. anställde tidningen le Journal i april 1914 en omröstning bland landets kvinnor för att utröna deras önskan angående rösträtt. Resultatet blev att mycket över ½ million röstade ja och 114 nej.

I mars samma år förklarade sig 188 deputerade av alla partier för kvinnans rösträtt, från socialisthövdingen Jaurès[1] till yttersta högern.

En av kvinnorösträttens uppriktigaste vänner, Ferdinand Buisson var 1909 medlem av det utskott som behandlade frågan om kvinnans rösträtt. På utskottets vägnar ingav han en vidlyftig Rapport där alla motskäl framdragas och bemötas. Men konklusionen blev, förvånande nog, icke en hemställan om politisk rösträtt för kvinnorna utan endast om kommunal rösträtt. Om rätta

[1] Mördad strax före krigsutbrottet 1914.

tidpunkten för den politiska rösträttens införande uttalas en originell och tämligen obegriplig uppfattning, den borde, heter det, tilldelas kvinnorna endast i ögonblick av nationell samling och entusiasm.

Kvinnorna ha redan länge utövat ett visst inflytande vid valen och ha numera många förespråkare i parlamentet, bland dem den kände pacifisten greve d'Estournelles de Constant. Även i pressen ha de framstående manliga hjälpare. Stora och värdefulla arbeten angående kvinnans rösträtt äro utgivna av Ferdinand Buisson och Léon Giraud m. fl.

Efter fredsslutet hoppas man att rösträtten ej längre skall förvägras Frankrikes kvinnor då de med underbar självuppoffring och duglighet bistått männen under de långa olycksåren. De ha fullgjort männens åligganden på alla områden där manlig arbetskraft saknats, antingen det varit på åkerfälten, i vingårdarna, ammunitionsfabrikerna, kommunikationsverken eller annat som krävt högre kvalifikationer. Utan dem hade Frankrike icke stått där det nu står, det erkännes allmänt. Därtill utförde de ett jättearbete i barmhärtighetens tjänst.

Liksom kvinnorna i alla länder ha de franska under senaste år gjort sig mer än förtjänta av full medborgarrätt i sitt land. Det var därför bittert för Frankrikes kvinnor när republiken gav afrikanska infödingar rösträtt av tacksamhet för deras hjältemod i kriget, men förbigick det egna landets döttrar, som utvecklat kanske lika stort hjältemod. Det var sårande för kvinnorna när senaten i mars 1919 avslog Louis Martins motion om rösträtt för kvinnor.

I maj 1919 har deputeradekammaren med 344 röster mot 97 beviljat Frankrikes och Algiers kvinnor rösträtt på samma villkor som för män. Hrr Vivianis och Briands vältaliga försvar lär ha förorsakat den lyckliga utgången. Men senaten har icke bekräftat beslutet.

De franska kvinnorna ta livlig del i allt som rör Natio-

nernas förbund, fred och omöjliggörande av framtida krig, och ha formulerat sina principer för Nationernas förbund i ett antal punkter, adresserade till Fredskonferensen. Fru de Witt-Schlumberger var Frankrikes representant i den deputation från det internationella kvinnorådet och den internationella rösträttsalliansen som representerade 20 millioner kvinnor och under lady Aberdeens[1] ordförandeskap mottogs av president Wilson. Kvinnornas begäran beaktades av presidenten och de uppnådde ett fastslående av kvinnors valbarhet till alla värv i alla grupper rörande Nationernas förbund och att de skola bli tagna till råds i samma utsträckning som männen när det blir tal om referendum[2] i nationalitetsfrågor.

Vidare har ett tillägg gjorts i lagarna för Nationernas förbund om avskaffande av den vita slavhandeln och förhandlingar med Röda korset äro inledda om en internationell hälsobyrå. En internationell undervisningsbyrå är även beslutad, allt i enlighet med kvinnornas önskan.

---

35. Schweiz.

För inemot femtio år sedan, när konstitutionen reviderades begärdes rösträtt både för kvinnor och män, men något rösträttsintresse i övrigt förmärktes ej förrän 1897 efter att en essay över kvinnans rösträtt, av professor Hilty i Bern, blivit synlig.

Först 1909 bildades i Bern den schweiziska landsföreningen för kvinnans rösträtt, i vilken kantonernas alla rösträttsgrupper inträdde. Den anslöt sig till I. W. S. A.

De schweiziska kvinnorna ha varit långsamma i att sälla sig till den stora rösträttshären. En ursäkt ligger i den försvårande omständigheten att de 25 kantonerna ha skilda lagar och en befolkning av flera nationaliteter och religioner,

[1] Ordföranden i International Council of Women.

[2] Folkomröstning.

vilket naturligtvis har verkat hindrande. En orsak är kanske också att de schweiziska kvinnorna i stort sett ha det relativt bra under fria och demokratiska lagar.

I kyrkliga frågor m. m. där de ha rösträtt visa de ofantligt intresse vid valen. De utge även tre rösträttstidningar varav två på tyska och en på franska.

Neuchatels Grand Conseil har förklarat sig för principen om rösträtt för kvinnor och begärt att regeringen skall framlägga förslag därom ehuru regeringen på mycket svaga grunder uttalat sig emot reformen.

Ledningen för den på bolsjevistisk tillskyndan föranledda storstrejken i nov. 1918 uppsatte som andra programpunkt rösträtt för kvinnor.

---

36. Italien.

Under Italiens sol där allting mognar hastigt har även kvinnornas rösträttsrörelse gjort det, tack vare italienskornas beundransvärda organisationsförmåga. Deras energi har också fått en kraftig utveckling först i Italiens frihetskamp på 60-talet och sedan i arbete för folkupplysning och andra sociala företag. De fordra därför att bli erkända som röstberättigade medborgare helst alla myndiga män som kunna läsa och skriva äro det. Ingenting i lagen säger heller att den röstande skall vara man.

På grund härav gjorde kvinnorna ett försök 1906 att få sina namn upptagna i röstlängderna. Flera hundra lyckades i några städer där deras vänner socialisterna härskade. Men frågan om huruvida detta förfarande var lagstridigt blev hänskjutet till lagligt avgörande. Domstolarna på platsen godkände handlingen, men högsta domstolen ogillade den på grund av att den politiska rösträtten berättigade till den kommunala, varifrån kvinnorna uttryckligen voro uteslutna i lagen.

Samma år bildades Comitato Nazionale per il Suffragio Femminile — Landsföreningen för kvinnans rösträtt — och inträdde i I. W. S. A. Ordförande blev donna Giacinta Martini.

Något tidigare hade den 1898 grundade Federazione Romana — Romerska förbundet — ombildats till kvinnornas nationalförbund.

1908 anordnades i Rom den första italienska kvinnokongressen. Den blev storslagen och gav det mest lysande prov på vad italienska kvinnor förmå både i handling och i vältalighet.

Vid valen 1909 stödde kvinnorna, enligt den engelska taktiken, alla kandidater som uttalade sig för kvinnans rösträtt, utan avseende på vilket parti de tillhörde.

I våras avlägsnades det svåraste hindret i lagen, ett slags omyndighetstillstånd, som omöjliggjorde en politisk självständighet och i höst har senaten liksom förut kammaren beviljat kvinnorna rösträtt och valbarhet på samma villkor som för män.

En av de verksammaste bland de kvinnliga rösträttskämparna är professorn i juridik vid Collegio Romano Theresa Labriola.

---

37. Portugal.

Kvinnorörelsen i Portugal låg i sin linda när ledarna i det republikanska partiet 1908 uppmanade kvinnorna att komma dem till hjälp i striden mot den monarkiska styrelsen. Kvinnorna voro strax villiga härtill och bildade inom kort en republikansk kvinnoförening. Denna erkändes genast av det republikanska partiet som en politisk organisation och medlemmarna inbjödos att delta i partimötena och sammanträdena.

När målet var nått 1910 och republiken införd efter gemensamma ansträngningar i vilka kvinnorna energiskt hade deltagit, då väntade kvinnorna av sina vänner och arbetskamrater, som nu sutto vid makten, att de enligt löfte skulle belöna dem med rösträtten. Men till deras harm och häpnad voro de uteslutna ur det 1911 framlagda rösträttsförslaget.

Detta eggade i hög grad kvinnorna och deras landsförening för kvinnans politiska rösträtt[1] till ökad arbetsintensitet för saken. Sympatierna för den växte även bland männen och 1913 befanns senaten vara villig att bevilja kvinnorna en mycket begränsad rösträtt. Flertalet bland deputerade i parlamentet mottogo dock förslaget med skratt och förakt.

Icke dess mindre ha kvinnorna många framstående vältaliga och mäktiga vänner både bland politici och författare m. fl.

---

38. Spanien.

I Spanien har kvinnornas frihetskamp hittills huvudsakligen varit koncentrerad på bekämpandet av prästväldet, som i detta land förlamar kvinnornas utveckling.

Förrän viktiga förändringar i detta kunnat åstadkommas anse ledande kvinnor att det vore lönlöst att uppta en strid för rösträtten. Däremot verka de för mer upplysning och bildning bland kvinnorna.

---

39. Turkiet, Grekland och Montenegro.

Från dessa länder föreligga vackra meddelanden om kvinnornas deltagande i social verksamhet och i barmhärtig-

[1] Föreningen tillhör I. W. S. A.

hetens tjänst särskilt under krigen. I Grekland har rösträttskravet livligt vaknat med stöd av Venizelos.

Det spörjes att även haremskvinnor ha vaknat upp och samlats för att dryfta frågan om vad de kunna göra för att hjälpa sitt olyckliga land. Första steget på frigörelsens väg tycks emellertid vara taget även i dessa länder.

---

40. Canada.

Kvinnornas arbete för att få rösträtt synes ha varit relativt lätt, då både allmänna opinionen, pressen och lagstiftarna i Canada ha varit ovanligt tillmötesgående. De canadensiska kvinnornas rösträttsförening, bildad 1891, anslöt sig 1906 till I. W. S. A.

På 80-talet förekom regeringsförslag om rösträtt för ogifta kvinnor på samma villkor som för män. Förslaget föll efter lång debatt. Under loppet av senaste tre år ha rösträtt och valbarhet för kvinnor införts i alla provinser utom Nya Brunnswick och Prince Edward Island.

Manitoba var den första provins i Canada som gav kvinnorna politisk rösträtt. I samma ögonblick som förslaget enhälligt antagits reste sig alla, åhörare såväl som kammarledamöter, vid att ett hundratal ljusa kvinnoröster stämde upp nationalhymnen »O Canada».

Fyra kvinnor äro medlemmar av det canadensiska förbundets lagstiftande församlingar.

---

41. Sydafrikanska unionen.

Efter Boerkrigets slut och intill 1910 voro Sydafrikas fyra kolonier åtskilda under olika regeringar och lagar. Det var därför mindre underligt att de rösträttsföreningar

som voro bildade 1902 i Natal, 1907 i Kapkolonien, 1909 i Transvaal och Orangefristaten m. fl., icke enade sig till en samfälld landsförening förrän Sydafrikanska unionens konstitution sammanknöt kolonierna. Rösträttsföreningarna hade dock samarbetat genom en nationalkommitté av representanter från de olika föreningarna. Kapkoloniföreningen var genast från början livaktig och organiserade inom kort avdelningar i femton städer. Redan nästa år ägde den första kvinnliga rösträttsdebatten rum i Kapparlamentet. Under valen samma år interpellerade föreningen varje kandidat och fick gynnsamt svar från många. Kvinnornas rösträtt blev även omnämnd i valtalen.

1911 bildades en landsförening i Durban och anslöt sig till I. W. S. A. 1912 startades en rösträttstidning och en petition insändes till unionsparlamentet undertecknad av omkring 12,000 namn, en i sanning vacker siffra, när man tar i betraktande att landets hela vita befolkning utgör blott 1 ½ million. Namnen samlades på sex veckor under hetaste årstiden, vilket ger ett omisskännligt bevis på de sydafrikanska kvinnornas iver för sin sak.

Föreningen har sänt deputationer och skrivelser till parlamentet och har lyckats åstadkomma en kommitté av parlamentsledamöter som vilja främja saken. Arbetarpartiet hade frågan på sitt program redan 1913, men de vitas fruktan för de färgade har spelat in till stort hinder.

Bland kvinnornas fordringar är även lika lön för lika arbete.

Våren 1919 har unionsparlamentet med 44 röster mot 42 antagit en motion om rösträtt för kvinnor varom närmare underrättelser då detta skrives ännu saknas.

---

42. Australien, Nya Seeland.

I Nya Seeland infördes rörelsen av en vän till John Stuart Mill mrs Mary Millar. Hon spred med entusiasm hans idéer till kvinnorna och riktade 1869 en vädjan till männen med den effekt att ett vallagsförslag som även upptog rösträtt för kvinnor framlades 1878. Förslaget gick igenom i andra kammaren, men avslogs i den första. 1885 bildade Kvinnornas kristna nykterhetsförbund en rösträttsavdelning. Året därpå gick ett förslag igenom i andra läsningen, men förkastades i den tredje. Nu tillgreps en rätt pikant petitionsform. En 94 meter lång petition insändes och rullades ut från den ena ändan av kammaren till den andra. Den var undertecknad av 9,000 kvinnor. Som hela befolkningen endast utgjorde 900,000 så kunde kvinnornas vilja anses vara tydligt uttalad. Och deras begäran villfors 1893 då de fingo rösträtt vid 21 års ålder men icke valbarhet.

Nya Seeland var den första brittiska koloni som gav kvinnorna rösträtt. Resultatet härav manade till efterföljd. Alla spådomar om att kvinnorna icke skulle begagna sin rösträtt kommo på skam, då genast vid första valet 85 % av de i röstlängderna uppförda kvinnorna avgåvo sin röst. Sedan gick det på samma sätt med olycksprofetiorna rörande verkningarna av kvinnorösträtt. Därom vittna en mängd oförbehållsamt erkännsamma uttalanden av statsmän och andra framstående män.

---

43. Australiska unionen.

Commonwealth of Australia.

I en del av Sydaustralien infördes kommunal rösträtt för kvinnor 1867. Exemplet följdes snart av Victoria m. fl. stater. Politisk rösträtt föreslogs däremot först i

Victoria, men trots detta blev denna den sista av de australiska staterna som beviljade kvinnorna rösträtt. Överhusets motstånd var nämligen segt att övervinna.

Redan 1873 hade förslag om reformen väckts av mr George Higinbotham. Tolv år därefter bildades en rösträttsförening och förnyade motioner i frågan väcktes och förkastades, med en alltjämt sjunkande majoritet. Slutligen var det blott två röster som skilde kvinnorna från målet. Då samtyckte statsministern 1908 till rösträttskvinnornas begäran att regeringen skulle framställa förslaget, varigenom frågan genast fördes lyckligt i hamn. Både rösträtt och valbarhet beviljades.

Sydaustralien var den första av staterna som vågade sig på reformen. Det skedde 1894 på regeringens initiativ. Kvinnorna fingo dock valbarhet endast till representanternas hus.

Västaustralien kom snart efter. Denna stat slog rekord i snabb agitations- och behandlingstid. Frågan expedierades nämligen på sex år. Samma år som en rösträttsförening bildades, 1899, var målet nått, rösträtt och valbarhet vunna och Kvinnornas valförbund startat.

Dessa två stater voro de enda som hade infört kvinnorösträtten när sammanslutningen av de sex kolonierna till Commonwealth of Australia gjordes 1899. Tre år därefter beviljades kvinnorna både rösträtt och valbarhet till förbundsparlamentets båda hus, senaten och representanternas hus, jämte samma rätt som män att bekläda varje politisk befattning.

Kvinnorna ha förnyade gånger uppställt miss Vida Goldstein som parlamentskandidat. 1910 fick hon höga röstetal som senatskandidat utan att lyckas bli vald. Miss Goldstein är en framstående ledare av stora socialistiska kvinnoföreningar, men uppställdes utan partihänsyn på grund av sitt program om ändring i äktenskapslagen och förhindrande av att en militaristisk anda skulle införas bland

landets ungdom genom ett lagförslag rörande försvaret, vilket hade upprört kvinnorna inom alla partier.

Av de stater som icke hade infört kvinnorösträtt när den beviljades till statsförbundets parlament voro Nya Syd-Wales och Tasmanien de snabbaste att ta konsekvensen av statsförbundets beslut. De beviljade rösträtten 1902 och 1903. Queensland och Victoria dröjde till 1905 och 1908.

Kvinnorna i Nya Syd-Wales och Queensland äro valbara endast till underhuset. I Victoria är valbarhetsfrågan oavgjord.

De australiska kvinnornas politiska organisation är ansluten till I. W. S. A.

---

44. Kvinnorösträttens verkningar.

Angående kvinnorösträttens verkningar i Australien har man att tillgå en mängd lovordande skrivelser om kvinnornas stora del i att en mängd förträffliga lagar kommit till stånd, bland dem höjd skyddsålder för flickor, och förbud att sälja tobak åt gossar, för att blott ta ett par exempel. En hel rad av humanitära lagar sägas ha förorsakats av kvinnorösträtten. Nu kan man visserligen inte bevisa att dessa lagar icke kunde ha åstadkommits även kvinnorösträtten förutan, men jämför man lagarna i de stater där kvinnorösträtten införts med dem där den icke var införd, så ser man en påfallande skillnad. Ävenså finner man att en förändring till det bättre inträder så fort kvinnorna komma med i det politiska livet.

Det ser därför ut som om den 1910 av förbundsparlamentets båda hus enhälligt antagna resolutionen, med motiverad uppmaning till alla nationer med representativ styrelse

att följa exemplet och ge kvinnorna rösträtt, hade fullt fog för sig.

Bland förmåner som kvinnorna vunnit är lika lön för lika arbete i all statstjänst, fastställd i förbundslagstiftningen. Härigenom tränger själva principen mer och mer igenom i samtliga stater. Ävenså få alla mödrar, gifta eller ogifta, som göra ansökan därom, en viss summa vid barnsbörd som ett erkännande av det ekonomiska värdet i en moders möda.

---

45. Asien, Indien.

Den asiatiska kvinnorörelsen är den för närvarande utan all jämförelse intressantaste att följa, bland annat på grund av den hastighet med vilken den utvecklas. En lärorik rapport härom har givits av ordföranden i I. W. S. A. mrs Chapman Catt efter den världsturné hon gjorde 1912 för det dubbla målet att studera kvinnornas ställning till den i Asien utbrytande framstegsrörelsen och att sprida kunskap om Västerns kvinnorörelse. Härigenom kom hon i en nära, och fortfarande underhållen, förbindelse med de mest upplysta kvinnorna på alla håll och gjorde därvid många upptäckter varom här nedan meddelas.

Hon fann att Asiens kvinnor ingalunda voro de belåtna varelser som så många författare älskat att inbilla oss. Bakom de tillbommade dörrarna ha i alla tider klappat upproriska kvinnohjärtan som väntat och väntat på sin befrielse, likt fågeln i bur. De ha varit dömda till overksamhet på grund av sin instängdhet, men börja nu att bryta sig ut.

Mrs Catt träffade många som aldrig hade hört talas om en kvinnorörelse, men själva hade tänkt ut hela programmet för kvinnornas frigörelse, rösträtten inte ens undantagen.

De talade ömsom med gnistrande harm ömsom med strålande hoppfullhet om vad som borde göras för att vinna frihet. Hur avskilda kvinnorna än ha tvingats att leva så ha de dock på senare tider med mäns bifall tagit livlig del i den moderna rörelsen och givit den ett gott stöd, de ha organiserat sig, talat och arbetat.

En allvarlig kvinnorörelse pågår i Asien trots de stora massornas okunnighet och likgiltighet. I Indien och Burmah likasom i Kina utges kvinnotidningar och flickskolorna äro så eftersökta, att myndigheterna ej förmå upprätta tillräckligt många.

De friaste kvinnorna i Asien äro burmesiskorna. De ha praktiskt taget lika rättigheter med männen och ha haft kommunal rösträtt i trettio år, dock icke valbarhet. De sägas göra flitigt bruk av sin valrätt. Även i Rangoon och Bombay m. fl. indiska städer ha kvinnor kommunal rösträtt.

Ett antal indiska kvinnor ha vänt sig till vice konungen med begäran om upphävande av koloniernas kontraktsystem, som varit suspenderat under kriget. De talade de fattiga och hjälplösa kvinnornas sak, vilka varit offer för detta system. Vice konungen var ense med kvinnorna och uppmuntrade dem i arbetet för kvinnosaken, isynnerhet upplysningen. Han yttrade att det aldrig kan vara bra för ett land att dess kvinnor stå tillbaka för männen i utbildning.

Kvinnorna ha en stor hjälp i de teosofiska lärorna som vinna terräng i Indien och i vilka kvinnans frigörelse predikas. En stor hinduisk sekt Bramah Samaj förkunnar också att kvinnor och män skola ha lika rättigheter. Dess kvinnor äro befriade från »Purda» d. v. s. sedvanans förbud för en kvinna att visa sig obeslöjad.

Enligt hinduisk religion är kvinnan absolut jämställd med mannen. Vedaböckerna ge lika rätt åt kvinnan som åt mannen. De äro två lika halvor av ett helt.

Manns lagar fordra den största vördnad för kvinnan.

En kvinna betraktas som något nära nog heligt. Den som för att beskydda en kvinna begår mord gör ingen synd. Att slå en kvinna, »vore det så bara med en blomma» är förbjudet. Och Mann säger »där kvinnorna äro ärade, där äro gudarna nöjda». Ingenting i hinduisk religion berättigar till försvar för något som helst underordnande av kvinnan under mannen. Böner uppsändas alla dar till universums allsmäktiga, gudomliga Moder.

En uppburen muhammedansk hindu och religionslärare Aga Khan förfäktar det grundväsentligt riktiga i att kvinnorna göras delaktiga i stats- och samfundslivet. Kvinnornas rösträtt är lika självfallen som männens. Han anser att ingen politisk reform, baserad på folkets och de styrandes samarbete, kan lyckas, om den slår igen dörren för kvinnorna och inte accepterar principen om lika rättigheter. Muhammed som talade om »att männen kunde endast i sina mödrars fotspår nå fram till paradiset» hade för visso icke anvisat kvinnorna en underordnad ställning. »The Parsees», en religiös sekt, som flydde från Persien för att undslippa den muhammedanska förföljelsen, uppfostra nu sina kvinnor till samma frihet som i Västern. Överallt i Indien ha hindukvinnor inrättat skolor. Och ett systerskap Siva Sedan är stiftat mellan hindu-, parsee- och muhammedankvinnor för att nedbryta hindren för deras fordran på befrielse.

Den bengaliska kvinnorörelsen ledes av miss Mitra, vilken även redigerar en kvinnotidning. I Bombay har hållits möten för att stimulera kvinnornas intresse för allmänna ärenden, under ordförandeskap av guvernörens fru, Lady Willington.

Indian Home Rule League har upptagit kravet på rösträtt för kvinnor på sitt program 1918.

46. Persien.

En persisk kvinna av parsee- eller bahaisekten Kurret ul Aine reste sig 1848, kastade slöjan från sitt ansikte och förklarade uppror mot allt som gav kvinnan en underordnad ställning. Hennes vältalighet vann en så stor mängd kvinnor och män att hon blev dömd till döden liksom ett tjugutusental av hennes lärjungar. Men Bahas lära lever och omfattas nu av en tredjedel av Persiens invånare. Kvinnor talade offentligt och bildade skolor över hela Persien och gjorde sig så allmännyttiga att Vasel el Rayiath väckte motion i det persiska parlamentet om rösträtt för kvinnor.

Femhundra kvinnor begärde inträngande att parlamentet inte måtte anta Rysslands ultimatum och hänvände sig till Englands kvinnor för att få hjälp. Men de stora framstegsrörelserna i Persien stäcktes och kvinnorna blevo förbjudna all politisk verksamhet. Deras vältaliga röster ha tystnat.

47. Kina och Japan.

Den kinesiska kvinnorörelsen är den märkligaste och måste ses mot bakgrunden av århundradens barbariska seder. Flickorna ha sålts och säljas väl ännu till äktenskap med män som de aldrig ha sett eller ännu värre till slaveri och otukt. Deras ställning har varit den mest beklagansvärda. Och deras frihetslängtan har i lång tid varit medveten och stor.

När därför för ett knappt tjugutal år sedan en hemlig förening blev bildad för att störta Mandsjuväldet som varat i femhundra år och ersätta det med en mer frihetsvänlig regering, så blevo många kvinnor lika brinnande medlemmar i den som männen voro. Dessa kvinnor bildade

egna »Våga dö»-klubbar och utförde de mest farliga värv. De insmugglade med risk av livet vapen och ammunition från Japan till Kanton och sändes med viktiga budskap och hemliga order landet runt, och när revolutionen bröt ut begärde några tusen kvinnor att som en sista tjänst till Kinas frihet, få bli inskrivna som soldater. De utbildades av generaler, men fingo kvinnliga officerare. De kommo dock aldrig i aktiv krigstjänst.

Revolutionsrörelsens ledare erkände att kvinnorna hade förtjänat att få sin andel i Kinas nya frihet men när lagstiftande församlingar bildades i alla provinser, var det blott revolutionisterna i Kwantung som erinrade sig givna löften och reserverade 10 platser åt kvinnor i parlamentet. Allmän rösträtt anordnades tillfälligt. Män skulle rösta på män och kvinnor på kvinnor, och 10 kvinnor invaldes, däribland en kristen som avsade sig. Några bland de valda voro lärarinnor, andra gifta med framstående köpmän.

Mrs Chapman Catt fann dessa kvinnor intelligenta. De hade självaktning och en stark tro på den kinesiska kvinnans emancipation. I Kwantung manifesterade en del unga kvinnor sitt djupa missnöje med sin lott genom att bilda en hemlig förening där löfte avgavs att hellre dö än underkasta sig äktenskap med en okänd man. Hundratals av dessa kvinnor begingo på grund härav självmord.

När kriget var förbi, bildade kvinnorna en rösträttsförening. Sedan valet till provinsparlament var över och provinskonstitutionen skulle avfattas, begärde ett stort antal kvinnor att få sin utlovade rätt. Svaret blev att de visserligen hade gjort staten stora tjänster och att kvinnorösträtt nog vore mycket bra, men att tiden inte var mogen —! Blott männen fingo rösträtt och utsågo den lagliga regeringen.

Och nu är den rösträtt som Kwantungs kvinnor hade under en kort tid berövad dem till deras omätliga sorg. Den öppna dörren, som ledde till frihet är åter stängd.

Detta har gjort dem kamplystna och de tala lugnt om våldsmedel. En hård kamp förestår dem för vinnande av rösträtten.

De kinesiska kvinnornas rösträttsförening anslöt sig 1913 till I. W. S. A. När de på grund av svårigheter i sitt land icke kunde infinna sig till alliansens kongress i Budapest samma år, sände de ett broderat standar till tack för vad I. W. S. A. gör för att höja kvinnosläktet. En vacker sentens var insydd »Hjälpande varandra — alla eniga». De äro organiserade precis som Västerns kvinnor och använda samma arbetsmetoder. Nu är deras strävan att få ett eget universitet. De ha redan en högskola, bildad 1915 av amerikanskor, där undervisningen utövas av akademiskt bildade kvinnor. Några kinesiskor ha avlagt akademiska examina i Amerika och sprida sin kunskap i hemlandet.

Japans kvinnor äro mer upplysta än övriga asiatiskor. Många besitta hög bildning. Det finns t. ex. 3—400 kvinnliga läkare. Kvinnorörelsen gör snabba framsteg och sympatierna för rösträtt förefinnas, men ännu anses tiden ej vara inne att begära rösträtt, då blott ett fåtal män äga den.

En skådespelerska Kimura Komaku, är den första ledaren av kvinnosaksarbetet och en ivrig rösträttsvän.

Fabriksarbeterskornas förhållanden äro förfärande, tack vare »kristna» fabriksägares profithunger, vilken även övergått på de inhemska arbetsgivarna. Fjorton timmars arbetsdag anses passande, och inte ens barnen skonas i fabriksarbetet. Dessutom offras årligen tusentals vita, bruna och gula kvinnor i den s. k. vita slavhandeln. Ingen lösning av dessa stora problem torde ske utan röstsedeln i kvinnans hand.

48. Söderhavsöarna.

Organiserade rösträttsgrupper finnas på många öar däribland Java, Sumatra, Filippinerna och Havaii. Jordägande kvinnor på Java ha en viss rösträtt och begagna den även.

---

49. Palestina.

I den nybildade judiska staten har den förberedande kommittén för nationalförsamlingen beslutat att kvinnor skola få samma rösträtt och valbarhet som män vid 20 och 24 år till det judiska Palestinas konstituerande församling.

Slutord.

Detta är nu vad som på det begränsade utrymmet har kunnat sägas om kvinnornas stora rättfärdighetsstrid som pågår i alla världsdelar.

För möjliga fel i data, särskilt från Australien, begäres benägen ursäkt emedan årtalsuppgifter ofta varit skiljaktiga i de olika källorna. I ett snart utkommande häfte skall rösträttsrörelsen i de nordiska länderna behandlas särskilt.

Ann Margret Holmgren.
f. Tersmeden.

Stater där kvinnorösträtten är införd.

ENGLAND	1918	Kvinnor som uppnått 30 år erhålla politisk rösträtt och senare valbarhet till underhuset.
Ön Man	1880	Alla kvinnliga husägare erhålla politisk rösträtt.
	1892	Alla kvinnliga skattebetalare erhålla politisk rösträtt.
NORDAMERIKAS FÖRENTA STATER:[1]		
Wyoming, ss. territorium	1869	Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet.
» ss. stat.........	1890	» » » »
Colorado......................	1893	» » » » och valbarhet.
Utah	1895	» » » » » »
Idaho	1896	» » » » » »
Washington	1910	» » » » » »
Californien..................	1911	» » » » » »
Oregon	1912	» » » » » »
Kansas	1912	» » » » » »
Arizona	1912	» » » »
Illinois	1913[2]	» » » »
Montana.....................	1914	» » » »
Nevada	1914	» » » »
Nord-Dakota	1917[2]	» » » »
Indiana	1917[2]	» » » »
Arkansas	1917[2]	» » » »
Nebraska	1917[2]	» » » »
Michigan	1917[2]	» » » »
Rhode Island	1917[2]	» » » »
New York state	1917	» » » »
Syd-Dakota	1918	» » » »
Michigan	1918	» » » »
Oklahoma	1918	» » » »
Vermont.....................	1918[2]	» » » »
Maine	1918[2]	» » » »
Terras	1918[2]	» » » »
Minnesota	1919[2]	» » » »
Iowa	1919[2]	» » » »
Missouri	1919[2]	» » » »
Tennessee	1919[2]	» » » »
CANADA:		
Manitoba	1916	» » » »
Alberta	1916	» » » »
Saskatchewan	1916	» » » »
British Columbia	1916	» » » »
Ontario	1917	» » » »
Nova Scotia	1917	» » » »

[1] 1919 antar kongressen lagförslag om rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män.

[2] Rösträtt vid presidentval.

MEXICO:		
Yucatan	1916	Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet.
AUSTRALIEN	1902	Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet inom det australiska statsförbundet.
Nya Seeland	1893	Kvinnor erhålla politisk rösträtt, 1907 valbarhet till överhuset.
Syd-Australien	1894	Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet.
Väst-Australien	1899	» » » »
Nya Syd-Wales	1902	» » » »
Tasmanien	1903	» » » » och valbarhet.
Queensland	1905	» » » » » ».
Victoria	1908	» » » »
HOLLAND	1917	Det grundlagsmässiga hindret för politisk rösträtt för kvinnor borttages. Kvinnor erhålla valbarhet till riksdagens båda kamrar.
	1919	Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet på samma villkor som för män.
FINLAND	[1863	Kvinnor erhålla kommunal rösträtt i landskommuner, 1872 i stadskommuner.][1]
	1906	29 maj. Politisk rösträtt och valbarhet tillerkännes alla kvinnor — gifta och ogifta — som fyllt 24 år och betala 1 mk = 70 öre i skatt.
NORGE	[1901	Kvinnor — gifta och ogifta — som fyllt 25 år och som själva eller genom sina män betala skatt för en inkomst av 300 kr. på landet, 400 kr. i stad, erhålla kommunal rösträtt och valbarhet.]
	1907	14 juni. Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet på samma villkor som för den kommunala rösträtten av år 1901.
	[1910	Kvinnor erhålla allmän kommunal rösträtt.]
	1913	11 juni. Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet på samma villkor som män.
DANMARK	[1908	Kvinnor — gifta och ogifta — som fyllt 25 år och som själva eller genom sina män betala skatt till kommunen, erhålla kommunal rösträtt och valbarhet.]
	1915	5 juni. Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet på samma villkor som män.
ISLAND	[1882	Kvinnor få kommunal rösträtt och 1892 valbarhet.
	1915	19 juni. Kvinnor erhålla politisk rösträtt och valbarhet med för varje år automatiskt sjunkande åldersstreck (från 40 till 25 år).
SVERIGE	[1862	Kvinnor med egen debetsedel erhålla kommunal rösträtt.
	1909	Kommunalt röstberättigade kvinnor — gifta och ogifta — erhålla kommunal valbarhet utom till landstingen.
	1918	Kvinnor erhålla allmän kommunal rösträtt vid fyllda 23 år samt rösträtt och valbarhet till landstingen vid 27 och 35 år.]
TYSKLAND	1918	Alla kvinnor som äro 20 år få politisk rösträtt och valbarhet.

[1] För de nordiska länderna är även den kommunala rösträtten angiven.

LUXEMBURG	1919	Kvinnor få rösträtt vid 21 år och valbarhet vid 25.
ÖSTERRIKE	1918	Alla kvinnor som äro 20 år få politisk rösträtt och valbarhet.
UNGERN	1919	Kvinnor få rösträtt och valbarhet vid 18 år på samma villkor som för män.
TJECKOSLOVAKIEN	1919	Kvinnor få rösträtt vid 21 år och valbarhet vid 30.
ITALIEN	1919	Kvinnor få rösträtt och valbarhet på samma villkor som för män.
BELGIEN	1919	Kvinnor få kommunal rösträtt och ett fåtal få politisk rösträtt.

Länder anslutna till International Woman Suffrage Alliance. I. W. S. A.

Amerikas Förenta stater
Australien
Belgien
Bulgarien
Böhmen
Canada
Danmark
Finland
Frankrike
Galizien
Island
Italien
Kina
Nederländerna
Norge
Portugal
Rumänien
Ryssland
Schweiz
Serbien
Storbritannien och Dominions
Sverige
Sydafrika
Tyskland
Ungern
Österrike

158. **Telegrafering utan tråd** av civilingenjör *Max Ursnander*. 2:a uppl.
159. **Kyrkan och prästen enligt Sverges tidigaste lagar** av fil. dr *Arnold Bratt*.
160. **Jesu liknelser** av doc. *Sven Lönborg*.
161. **Paulus** av doc. *Sven Lönborg*.
162. **Fredsrörelsen och kulturen** av *E. Key*.
163. **Språk i språket** av *Gustaf Cederschiöld*. I. **Översikt av stilarna.** 2:a uppl.
164. **Språk i språket** av *Gustaf Cederschiöld*. II. **Stilgranskning.** 2:a uppl.
165. **S. A. Andrée.** En levnadsteckning.
166. **Charles Darwin** av lektor *Gottfrid Adlerz*. 2:a uppl.
167. **Om kycklingens utveckling i ägget** av prof. *J. Aug. Hammar*.
168. **Flygmaskinen** av *T. Ångström*. I.
169. **Flygmaskinen** av *T. Ångström*. II.
170. **Läran om befolkningen** av prof. *Knut Wicksell*.
171. **Michelangelo Buonarroti** av *L. Lundh*.
172. **Om hembygdsforskning** av folkskollärare *N. Edberg*.
173. **William Shakespeare** av prof. *Erik Björkman*. 2:a uppl.
174. **Bibel och Babel** av doc. *David W. Myhrman*.
175. **Ur grävsteklarnas liv** av lektor *Gottfrid Adlerz*.
176. **Instinkt och förståndshandlingar bland grävsteklar** av lektor *Gottfrid Adlerz*.
177. **Huru länge har kvinnan betraktats som mannens egendom** av riksantikvarien *Oscar Montelius*. I. **Äktenskap genom rov; äktenskap genom köp.**
178. **Huru länge har kvinnan betraktats som mannens egendom** av riksantikvarien *Oscar Montelius*. II. **Äktenskap genom gåva; kvinnans nuvarande ställning.**
179. **Till Gustaf Frödings minne** av *Torsten Fogelqvist*.
180. **1809 års revolution** av prof. *Nils Edén*. I. **Revolutionens förhistoria.**
181. **1809 års revolution** av prof. *Nils Edén*. II. **Gustav IV Adolfs avsättning.**
182. **August Bebel.** En biografisk studie av *H. von Gerlach*.
183. **Tusen nätter och en natt eller Den arabiska sagosamlingen** av *David W. Myhrman*.
184. **Hedvig Charlotta Nordenflycht** av *Yngve Östergren*.
185. **De viktigaste knutarna.** En handledning för sjöfolk, fiskare, scouter m. fl. av *Hj. Öhrvall*.
186. **Charles Dickens** av *Ida B. Goodwin*.
187. **Våra vanligaste folkvisor** av fil. lic. *Sixten Belfrage*.
188. **Fredrika Bremer** av fil. lic. *Sverker Ek*.
189. **Verner v. Heidenstam** av *Göran Lindblad*.
190. **Ådalen o. Norrlandsfrågan** av *O. Bucht*.
191. **Norrländskt skogsliv** av *Otto Bucht*. I.
192. **Norrländskt skogsliv** av *Otto Bucht*. II.
193. **Svensk enighet.** Tal av *Henrik Schück*.
194. **Beethoven** av *Karl-Erik Forsslund*.
195. **Mozart** av *Karl-Erik Forsslund*.
196. **Det offentliga talandets konst** av *Odal Ottelin*. I. **Innehåll och form.** 2:a uppl.
197. **Det offentliga talandets konst** av *Odal Ottelin*. II. **Talaren och auditoriet.** 2:a uppl.
198. **Ernst Ahlgren** av *Mathias Feuk*.
199. **Svensk nationalitet i Finland** av rektor *Eirik Hornborg*.
200. **Om det svenska rikets uppkomst** av prof. *Otto von Friesen*.
201. **Marcus Aurelius och hans tid** av prof. *Einar Löfstedt*.
202. **Om dövstumhet och dövstumundervisning** av dövstumlär. *I. M. Ingvarsson*.
203. **Den kommunala rösträtten** av fil. dr *David Bergström*.
204. **Ärftligheten och dess lagar** av *Ejnar Malmberg*.
205. **Om realism och idealism** av *Friedrich von Schiller*. Inledning och övers. av Johan Nordström.
206. **Erasmus av Rotterdam.** En studie av *N. Bergius*.
207. **Den nytestamentliga textens ursprungliga form** av prof. *Ivar A. Heikel*.
208. **Hellenisk utvandring i forntid och nutid** av prof. *Sam Wide*.
209. **Om konkurs** av juris kand. *Yngve Östergren*.
210. **Platons livssyn** av *N. Bergius*.
211. **Minnesord över Karl Staaff** av advokat *B. E. Drakenberg*.
212. **Tal vid minnesstoden över Ernest Renan** av *Anatole France*. Övers. av bibl. Hj. Lundgren.
213. **Ballonger och luftskepp** av *Tord K. Ångström*.
214. **Reformation och renässans** av prof. *H. Schück*.
215. **Den folkliga föreläsningen.** I. **Mål och medel** av lektor *Odal Ottelin*.
216. **Den folkliga föreläsningen.** II. **Form och utförande** av lektor *Odal Ottelin*.
217. **Två föregångskvinnor i kriget mot kriget** av *Ellen Key*.
218. **Ärftlighetsforskningens resultat tillämpade på människan** av fil. dr *H. Federley*.
219. **Lord Byrons liv och diktning** av prof. *Erik Björkman*.
220. **Den svenska olycksfallsförsäkringen** enl. lagen d. 17 juni 1916 av jur. o. fil. kand. *Tage Östergren*.
221. **Dopet och nattvarden** av lektor *H. Petrini*.
222. **Författningsfrågan och valproblem i dansk belysning** av red. *Einar Rosenborg*.
223. **Siffror, som tala sanning och — ljuga** av seminarielektor *Gösta Setterberg*.
224. **Landsbygdens elektrifiering** av agronom *Albin E:son Norrgård*.
225. **Det ekonomiska förhållandet mellan äkta makar** av e. o. hovrättsnotarie *Y. Östergren*. I. Äktenskap ingångna före 1921.
226. **Himmelens mekanik** av *Conrad Lönnqvist*.
227. **Om nyttan av religion** av *J. Stuart Mill*.
228. **Kvinnorösträttens historia i främmande länder.** I kortaste sammandrag av *Ann Margret Holmgren*.

Skrifterna redigeras av en av Studentföreningen Verdandi årligen vald Småskriftskommitté, bestående av fem medlemmar. Under 1918 utgöres kommittén av: *Anton Blanck*, docent, Uppsala, *Torsten Fogelqvist*, redaktör, Stockholm, *Otto v. Friesen*, professor, Uppsala, *Rutger Sernander*, professor, Uppsala och *Hj. Öhrvall*, professor, Uppsala (redaktör).

Återförsäljare erhålla goda villkor och antagas, även på obetydliga platser, om anhållan därom göres hos **Verdandis Småskriftskommitté, Stockholm.**

Verdandis småskrifter säljas i alla boklådor.